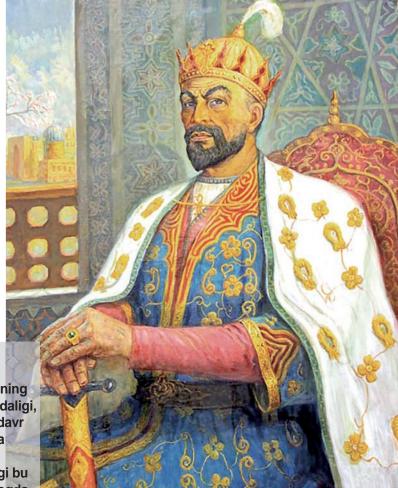
9-APREL - SOHIBQIRON AMIR TEMUR TAVALLUD TOPGAN KUN

NUQTAYI NAZAR

"DO'ST QIDIR, DO'ST TOP JAHONDA..."

Markaziy Osiyo hududida yashagan xalqlar qadim-qadimdan doʻst-inoq, quda-anda, qon-qardosh boʻlgani barchaga ma'lum. Oʻlkadagi har bir mustaqil mamlakat oʻz milliy davlatchilik asoslarini qayta bunyod etib, koʻksini koʻtarib, dunyo hamjamiyatida oʻz oʻrnini topgunga qadar, haq gapni aytadigan boʻlsak, bir muddat oʻz ichki masalalari, ijtimoiyiqtisodiy tizimidagi muammolarini hal etishga koʻproq kuch va vaqt sarflashdi. Aslida dunyodagi hech bir mamlakat oʻz holicha yolgʻiz yashay olmaydi. Oddiy bir insonning yashash sharoitida olis-yaqin qoʻniqoʻshnilari bilan muomala-munosabat naqadar muhim boʻlsa, mamlakatlar uchun ham dunyo hamjamiyati va ayniqsa, qoʻshnilari bilan oʻzaro birdam, doʻstona munosabat shu qadar zarurat sanaladi.

Oqil SALIMOV, akademik

Yaqinda qadimiy Xoʻjand shahrida Oʻzbekiston, Tojikiston va Qirg'iziston davlatlari rahbarlarining uchrashuvi boʻlib oʻtdi. Men qoʻshni mamlakatlar yetakchilarining samimiy muloqotini oyinayi jahon orqali koʻrib, toʻgʻrisi, guvonganimdan koʻzlarimga yosh keldi. Chunki istiqlolning avvalgi yillarida, har kim oʻzi bilan oʻzi band boʻlgan mahallarda chegaralarga simtoʻrlar tortildi, zovurlar qazildi. Mundoq do'ppini yerga qo'yib, mulohaza qilib koʻrilsa, oʻzbek, tojik, qirgʻiz, qozoq, turkman – bu qon-qardosh xalqlar bir-birlarini koʻrmasa, muloqot qilib turmasa, ularning turmush tarzi tugal boʻlmaydi. Oʻzbek tojikning toʻyiga, qirgʻiz qozoqning bayramiga bormaydigan bo'lsa, men aminmanki, ularning yegan oshi ham tatimaydi. Bizning azaliy qardoshligimizning eng go'zal ramzi bu bizning ochiq qalbimizga mos ochiq dasturxonimiz. Tojiklarning bayram va toʻylarida

Mening boshqa millatga mansub juda koʻp do'stlarim, ilmiy sohada faoliyat olib borayotgan shogirdlarim bor. Ular menga xuddi otalariga koʻnglini ochgandek oʻzlarining shodiyona kunlarini ham, gʻamgin pallalarini ham soʻzlab berishadi. Quvonchiga sherik boʻlaman, muammolari boʻlsa, qoʻlimdan kelgancha hal etishga yordam beraman. Yoshlik yillarimda tanishgan bir qancha tojig-u qirg'iz do'stlarim, keyingi yillarda orttirgan shogirdlarim bilan har doim aloqadaman. Ular meni Mustaqillik bayrami, Navro'z ayyomi, hayit kunlarida tabriklaganlarida boshim osmonga yetadi va ularning oilasiga, el-yurtiga baraka tilab duolar qilaman. Asl do'stlikning mag'zi ham shunda.

Anjuman kunlari Prezidentlar Xoʻjand qal'asiga borishdi. Bu qadimiy qal'a bir necha ming yillik tarixga ega ekani koʻpchilikka ma'lum. Xoʻjand deganda beixtiyor milliy qahramonlar — pahlavon Jaloliddin

oʻzbekcha kuy-qoʻshiq yangraydi, ular ham "Lazgi"ni jon-u dildan yaxshi koʻradi. Qirgʻizlar "Andijon polkasi"ga raqsga tushadi. Ildizlari bir boʻlgan bu xalqlarni ajratish goʻyo etdan tirnoqni ayirishdek gap aslida.

Menga chegara hududida bunyod etilgan ramziy uch qirrali minoraning koʻrinishi juda ma'qul boʻldi. Iste'dodli tojik shoiri Mirzo Tursunzodaning:

"Do'stlar qo'l berib ahd-u vafoga,

Boshin ko'tarmakda yuksak fazoga" degan misralari xuddi bu kun uchun aytilgandek. Zotan, do'stlik-qarindoshlikning sassadolari olis moziy qa'ridan keladi; bu qardoshlikning tomirlari esa juda baquvvat va chuqur. "Yuksak fazoga" bo'y cho'zgan uch mamlakat ramzining do'stona ezgu g'oyalarini muhtasham belbogʻ avaylab oʻrab, quchib, opichlab - birlashtirib turibdi. Bu san'at namunasi bo'lgan monument poyiga gullar qoʻyilganida bamisoli oʻsha ramziy novdalar chechak ochganday boʻldi. Demak, millatlar orasidagi do'stlik rishtalari mustahkamlanar ekan, kelgusida bu qardoshlik navnihollari o'z mevasini beradi. Hamkorlikda quriladigan zavod va fabrikalarda oʻzbek, tojik, qirgʻiz millatiga mansub mutaxassislar bahamjihat mehnat qiladi. Ular doʻstlik tilida soʻzlashadi.

keladi. Ular yurgan yoʻllar, qoldirgan izlar koʻz oldimizda namoyon boʻladi. Qadimiy Xoʻjand shahri va uning mahobatli qal'asi shunday nodir xotiralarni yodga soladi. Aytgancha, Xoʻjand qal'asi hovlisida namoyish etilgan anjomlar, bir qator xalq hunarmandlari oldida turgan buyumlar xuddi oʻzbek ustalari yasagan san'at namunalarini eslatadi. Nima boʻlganda ham, Oʻzbekiston, Tojikiston va Qirgʻiz Respublikalari Prezidentlarining muloqotlari, belgilangan rejalar biz, ziyolilar uchun ham dasturilamal boʻlib, ilmiy-ijodiy va xizmat faoliyatimiz koʻlamini yanada kengaytirishi shubhasiz.

Manguberdi va bahodir Temur Malik esga

Ardoqli shoirimiz Erkin Vohidovning doʻstlik toʻgʻrisidagi mashhur she'ridan bir parcha keltirish bilan soʻzimni yakunlamoqchiman:

Doʻst bilan obod uying, Gar boʻlsa u vayrona ham. Doʻst qadam qoʻymas esa, Vayronadir koshona ham...

Do'st qidir, do'st top jahonda, Do'st yuz ming bo'lsa oz. Ko'p erur bisyor dushman, Bo'lsa u bir dona ham. Men ona tariximizning shoh asari boʻlgan Sohibqiron Amir Temur qalamiga mansub "Temur tuzuklari"ni dunyoning nodir yodgorliklaridan biri, deb hisoblayman. Birinchidan, asar muallifining favqulodda daho siymo ekanligi, ikkinchidan, yozilish uslubi soddaligi, uchinchidan, asar taqdirining gʻaroyibligi, toʻrtinchidan, olingan davr (bu davrda jahon xaritasi yangidan tuzildi, Yevropa Renessansiga zamin yaratildi, Amir Temur dunyo hayotini harakatga keltiruvchi qudratli kuchlardan biri boʻlib maydonga kirdi) gʻoyatda muhimligi bu asarga jahonda boʻlgan qiziqish va e'tiborni tobora oshirib bormoqda.

"TEMUR TUZUKLARI"

YODGORLIGIGA OID AYRIM MULOHAZALAR

Bir qaraganda, "Tuzuklar" haqida hamma narsa ma'lumdek: birinchi kitob (asli 2 kitobdan iborat) "...Yetti yillik yurishdan soʻng zafar va nusrat bilan Samarqandga qaytdim..." degan soʻzlar bilan yakunlanadi. Bu 1404-yil avgust oyiga toʻgʻri keladi. Lekin hali oʻrganilishi, aniqlanishi kerak boʻlgan jihatlar yetarlicha topiladi.

Ayrim xorijiy va oʻzimizning olimlarimiz orasida ham "Tuzuklar"ni Amir Temur yozganiga shubha bilan qarovchilar bor. Bu borada, birinchi galda, uning savodi masalasi, Sohibqironning davlat odami ekani, nihoyatda bandligi, saltanat yumushlari koʻpligi va shiddatli harbiy yurishlar orasida kitob yozishga fursat topish mushkulligini sabab qilib koʻrsatmoqchi boʻladilar. Toʻgʻri, har kim oʻz subyektiv fikrini bildirish huquqiga ega. Lekin tariximizda misol bor: Zahiriddin Muhammad Bobur, qisqa umri

davomida, bir joyda qoʻnim topmay, sarsonsargardonliklarda yurib, "Boburnoma"day ulkan asar yaratdi-ku! Insonning shijoati, gʻayrati, imkoniyatlari cheksiz...

Lekin bir haqiqatni aytib oʻtish joiz. "Temur tuzuklari" juda sodda, ayni paytda murakkab asar. Bunday asarni yozish uchun muallif keng dunyoqarashga ega, tarixning ogʻir qadamlarini oʻz boshidan kechirgan, dunyoni bemalol chamalovchi buyuk arbob maqomini egallagan, tarix va geografiyani chuqur bilgan, etnonimlar, toponimlar... hayot, dunyo oqimi, umr yoʻllari haqida katta xulosalar chiqarishga qodir dono faylasuf darajasidagi siymo boʻlmogʻi kerak. Boshqacha aytsak, "Turon saltanati" (davlatimizni Sohibqironning oʻzlari shunday ataganlar. O'zlarini "Turon sultoni", deb nomlaganlar, toshga oʻyib yozdirganlar) Amir Temurning ijodi edi, ana shu saltanat

bobomizning mashaqqatli mehnati bilan boʻy koʻrgizdi, uning qonunlari, shunchaki oʻz-oʻzidan emas, hayotiy zarurat yuzasidan dunyoga keldi. "Temur tuzuklari" esa barchasining yorqin ifodasi sifatida paydo boʻldi. Chindan ham, "Tuzuklar" zamon zarurati va talabi bilan yaratilgan asardir.

"Tuzuklar"ni saltanat tuzishda tajribalar orttirgan, muarrix Nizomiddin Shomiy ta'riflagandek: "kamol-u martabalarga oʻzining yetuk sa'y-harakati va jiddu jahdi bilan erishgan" Amir Temur singari odamgina yoza oladi, bu haqda kitob yozish shunday odamninggina qoʻlidan keladi! Bu yerda shubha boʻlishi mumkin emas. "Temur tuzuklari"ni mutolaa qilganda, uning muallifi nechogʻlik yuksak ma'naviyat va keng bilim sohibi ekanligining guvohi boʻlamiz.

(Davomi 6-sahifada).

MUNOSABAT

O'ZBEKISTON PREZIDENTI:

"MARKAZIY OSIYO ENDI TARIXNING CHETIDA EMAS, BALKI OʻZ STRATEGIK KUN TARTIBINI SHAKLLANTIRAYOTGAN, JADAL RIVOJLANAYOTGAN MINTAQAGA AYLANMOQDA"

Oʻzbekiston Prezidentining "Euronews" ga bergan intervyusi koʻplab nufuzli xorijiy OAV tomonidan e'lon qilindi

Oʻzbekiston Prezidenti Shavkat
Mirziyoyevning joriy yil 4-aprel kuni
Samarqandda boʻlib oʻtadigan "Markaziy
Osiyo – Yevropa Ittifoqi" sammiti oldidan
"Euronews"ga bergan eksklyuziv
intervyusi yetakchi xalqaro ommaviy
axborot vositalarida keng rezonansga
sabab boʻldi.

Koʻplab xorijiy bosma va elektron nashrlar oʻz sahifalarida Oʻzbekiston rahbarining "Euronews" savollariga bergan javoblarining toʻliq matnini turli tillarda e'lon qildi hamda bu bilan yangi Oʻzbekistonning mintaqaviy va xalqaro kun tartibining asosiy masalalari boʻyicha pozitsiyasiga katta qiziqish borligini tasdiqladi.

(3-sahifada oʻqing).

BUGUNNING NAFASI

"MARKAZIY OSIYO – YEVROPA ITTIFOQI" SAMMITI MUHIM IMKONIYAT

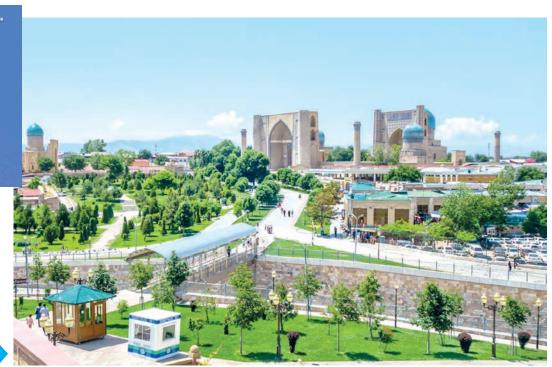
"МАРКАЗИЙ ОСИЁ - ЕВРОПА ИТТИФОҚИ" БИРИНЧИ САММИТИ

2025 ЙИЛ 3-4 АПРЕЛ САМАРКАНЛ ШАХРІ

"Markaziy Osiyo – Yevropa Ittifoqi" birinchi rasmiy sammitining Samarqand shahrida oʻtkazilishi bejiz emas. Samarqand koʻp asrlardan beri ilm-fan, madaniyat, savdo-sotiq markazi boʻlib kelgan. Bu qadim kentning tabiati, iqlimi, tarixiy obidalari va shaharsozlik madaniyati jumla jahonga ma'lum-u mashhur.

(Davomi 3-sahifada).

2025-yil 4-aprel

E'TIROF

EGIZ DENGIZ

Asrlar osha insoniyat dunyoga taralib, millatlar oʻz chegaralarini kengaytirib, ayrimlari oʻz mustaqilligini qoʻlga kiritib, xohlagan erkinligiga qiyinchiliklar orqali erishib, oʻz taqdirini oʻzi belgilab, ulkan maqsadlar bilan oldinga intilib ketmoqda...

Shunday muhim davrlarning uzaygan fasli ba'zan yaxshilikka xizmat qilmay, koʻz-u qoshdek yaqin ellar ham bir-biriga qarshi chigib, adolatdan yiroqlashib, kutilmagan adovatga duch kelgan davrlar ham boʻldi. Shukrki, bari ortda qoldi...

Qomuzning uch burrog'i, uch tori singari goʻzal koʻrinishni aks ettirgan yulduzlar misoli ulkan umidlarga nazar tashlagan uch davlat rahbarlari bir stol atrofida birlashib, "men" demasdan "el" deb, "yut" demasdan "yurt" deb bir butun, og niyat bilan maslahatlashib, ulugʻ maqsad yoʻlida birlashdilar.

Tahsinga sazovor harakatlar va tarixiy voqealar roʻy berdi. Bu hamjihatlik safari muvaffaqiyatli va

mazmunli bo'lsin! Oldinda turgan umid yoʻllari doʻstlik bogʻlariga yorqin nur sochaversin!

Xalqlar oʻrtasidagi nizolar faqat ziyon keltirgani, biror kimga manfaat yetkazmagani barchaga ma'lum... Yaxshilikka yuz burib, quchoq ochib, belni mahkam bogʻlab, faqat rivojlanishqa yuzlanish vaqti kelganini ham rahbarlarimiz, ham oqsoqollarimiz ta'kidlayotgani xalqlarimizning baxtidir asli...

Donolar aytganidek, yomon millat yoʻq, faqat yaxshi millat ichida adashgan ayrim yomon xulq egalarigina boʻlishi mumkin. Bungacha boʻlgan nizolarning sababi ham o'shal ayrim qora niyatli shaxslarning siyosiy fitnasi va noto'g'ri yo'nalish olib borganidandir...

Yozning munavvar kuniday kirib kelgan Navro'z bayramini yagonalik, ulugʻ maqsad va ezgu tilaklar bilan birgalikda nishonlashimiz ham yaxshiliklarning yanada ziyodalashishiga olib kelishi muqarrar...

Devor qurmay, so'z qurib, kelishmovchilikka emas, oʻzaro hurmatga asoslangan birodarlik kunlari koʻpaysin! Ilgari aytilgan haqiqat - "Olis qarindoshdan yaqin qoʻshning yaxshi" degan hikmatning amaliy namunasini hayotda koʻrsatish vaqti keldi. Bu baxt va quvonch uzoqqa yoʻl olsin...

Ikki insonning do'stligi egiz bo'lsa, uch millatning do'stligi ulkan dengiz boʻla oladi. Bu doʻstlik bizni oʻrab turgan togʻlardek mustahkam va abadiy boʻlsin!

> Bekturali ISAMIDDIN, Qirgʻiziston Milliy yozuvchilar uyushmasi a'zosi, shoir

MANGU QARDOSHLIK YOʻLIDAGI ZALVORLI QADAMLAR

Qardoshlarimizda yaxshi bir udum bor. Mehmon kelishi haqidagi xabarni xushxabar sifatida qabul qilishadi. Aslan sarishta uy qaytadan supuribsidiriladi, suv sepilib, hovli chinniday tus oladi. Mehmonnavozlikka eng sarxil meva-cheva olib, tansiq taomlar pishirishga taraddud koʻriladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyev janobi oliylarining Tojikistonga kelishi haqidagi xushxabar oddiy odamlardan tortib ziyolilargacha, rahbarlik vazifalarida ishlayotgan kishilargacha barchani birdek toʻlqinlantirib, yuksak koʻtarinki ruh bagʻishladi. Tojikiston Prezidenti hurmatli Emomali Rahmon va markazi Xoʻjand shahri boʻlgan Sug'd viloyati raisi Rajabboy Ahmadzoda oliyqadrli mehmonni izzat-ikrom bilan kutib olish taraddudiga kirishdilar. Ustiga Xoʻjandga yana bir oliyqadr mehmon - Qirg'iz Respublikasi Prezidenti Sadir Japarovning kelishi nur ustiga nur boʻldi. Uch qoʻshni mamlakat prezidentlarining qadimiy Xoʻjand shahrida uchrashishlari tarixiy voqeaga aylanishi kutilgandi va xuddi shunday boʻldi ham.

Emomali Rahmon Oʻzbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyevni o'zgacha ehtirom ila kutib oldi. Ikki qadrdon do'stning bir-birini mehr bilan qarshi olishini ko'rgan qaysi bir kishining bu samimiyatga havasi kelmadi deysiz. Yaxshi qoʻshnichilik va mehmonnavozlik an'analariga sodiglikni koʻrgan koʻzlar guvonadi. Aeroport maydonida oliyqadrli mehmon poyi qadamiga qirmizi yoʻlak toʻshalib, har uch davlat rahbarlarining suratlari, davlatlar bayroqlari va uch qoʻshni mamlakat xalqlarining do'stligi va birodarligini madh etuvchi shiorlar o'rnatilgan. Guldasta tutgan milliy libosdagi xushqomat qizlar oʻzbek va tojik tillarida "Xush kelibsiz, aziz mehmon" - "Xush omaded, mehmoni aziz", debon har ikki tilda jozibali she'rlar aytishdi. Kuy qo'shiqqa, qo'shiq raqsga ulandi. Aeroport maydonini toʻldirgan qizlar oʻzbek va tojik navolariga xiromon aylashardi.

Xoʻjanddagi uchrashuvda uch mamlakat Prezidentlari bir-birlarini Navro'z bayrami bilan qutlashdi. Oʻzbekiston va Tojikiston rahbarlari ikki davlat oʻrtasida barcha sohalardagi hamkorliklar jadal sur'atlarda kengayib borayotganidan mamnunligini bildirdi. Ayniqsa, savdo-iqtisodiy, madaniy-gumanitar aloqalarning faol rivojlanayotgani ta'kidlandi. Davlatlar rahbarlari tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan ittifoqchilik shartnomasi imzolanishining nagadar muhim ekanini urg'ulab, bu amal har ikki mamlakat xalqlarining mustahkam do'stligi va bir-birini qoʻllab-quvvatlashining yorqin dalili deb atashdi.

Shu kuni uch davlat chegaralarining tutashuv nuqtasi hududi borasida shartnoma imzolandi. Uch tomonlama muzokaralardan soʻng Oʻzbekiston, Tojikiston va Qirgʻiz Respublikalari davlat chegaralarini bogʻlovchi nuqta hamda abadiy do'stlikka doir Xo'jand deklaratsiyasi imzolanib, mamlakatlar chegaralarini tutashuv-bogʻlash nuqtasida ramziy stella ochildi.

Shavkat Mirziyoyev Tojikiston va Qirgʻiz Respublikalari orasida ikki o'rtadagi barcha masalalar uzil-kesil hal etilgani hamda chegarani demilitatsiya qilish to'g'risidagi shartnoma imzolangani bilan qo'shni mamlakatlar sarvarlarini samimiy tabrikladi.

- Qirg'iz qo'shnilarimiz bilan qanchalik yaqin bo'lsak, o'zbek do'stlarimiz bilan ham shunchalik qadrdonmiz, – dedi Isfaradagi 54-umumta'lim maktabi oʻqituvchisi Nodira Otaxonova. – Dadamning onalari aslida Yaypandan bo'ladi. Ammamni o'sha yerga uzatganmiz. Vafot etganlarida borolmadik. Chegaradan oʻtishga qoʻyishmagan. Shavkat Mirziyoyev davlat boshiga kelgach, chegara ochilib, kech bo'lsa-da, fotiha qilib, ko'ngil so'rab keldik. Yaypandan qishlogʻimizga 70 nafardan ortiq qiz kelin bo'lgan. Ularning ko'pchiligi hozir o'g'il-qizli, nevarali bo'lib ketishgan. Yaypandagi ammamning qizini Lakkondagi ammamning oʻgʻliga kelin qilib olganmiz. Yaqinda yana bir lakkonlik yigit yaypanlik qizga uylandi. O'z navbatida lakkonlik qizlar Yaypanga uzatiladi. Ikki yonimdagi ikki qo'shnimning qizlari ham Farg'onaga kelin bo'lib tushishgan.

Oliy martabali mehmonlar yangilangan qadimiy Xoʻjand qal'asini borib koʻrishdi. Ular qal'a kiraverishidagi hunarmandchilik uylarida ochilgan oʻzbek, tojik va qirgʻiz xalq hunarlari ustalarining mehnat mahsullari koʻrgazmasi bilan tanishishdi. Oʻzbekistonlik miskar usta shu yerning oʻzida mis tovoqqa oʻymakorlik ishlarini tugatayotgan edi. Gilam to'quvchi qirg'iz hunarmand ayol guldor jun namat toʻqirdi. Tojikistonlik pichoqchi usta san'at asariga aylangan qilichni namoyish qilardi. Bu koʻrgazmadagi har bir hunarmandchilik mahsuli chinakam san'at asarining oʻzginasidir.

Tojik xalqi hayotini aks ettiruvchi, Xoʻjandda yashab oʻtgan olimlar va shoirlar ijodi bilan tanishtiruvchi, qadimiy naqshlar, idishlar, bezaklar, taqinchoqlar, devorsuratlar, o'ymakorlik san'ati bilan ishlangan yog'och ustunlar, mahalliy an'analar asosida qurilgan va bezatilgan uylar, hunarmandlar shaharchasi mehmonlarda katta taassurot qoldirdi.

- Xoʻjand qal'asini qayta qurishda oʻzbekistonlik ustalar - samarqandlik koshinkorlar va rishtonlik kulollarning katta hissalari bor, - deydi Sug'd viloyati raisi Rajabboy Ahmadzoda.

- Men Samarqanddanman. Xoʻjand qal'asini qayta qurishda ikkita katta guruhimiz ishladi. Biz koshin tayyorlash va oʻrnatishni xoʻjandliklarga ham oʻrgatdik. Hammadan ham biz - samarqandliklar va xoʻjandliklar do'stlashib ketdik, - deydi usta Shahobiddin Amriddinov.

Oʻrni kelganda, Oʻzbekiston Prezidentining Xoʻjandga tashrifi oldidan bu qadimiy shaharda oʻzbekistonliklar ishtirokida gator tadbirlar boʻlib oʻtganini eslatib oʻtish joiz. O'zbekistonning "Vatandoshlar" jamoat fondi tomonidan oʻzbek va tojik doʻstligi tamal toshini qoʻygan ikki buyuk mutafakkir - Mavlono Abdurahmon Jomiy va hazrat Mir Alisher Navoiyga bagʻishlangan adabiy kecha o'tkazildi. So'zga chiqqan tojikistonlik o'zbek shoiri Sultonmurod Hojiboyevning fikricha, dunyoda oʻzbek va tojikni ajratguvchi hech qanday kuch yoʻq. Shu kuni "Vatandoshlar" jamoat fondi Sugʻd viloyatidagi oʻzbek maktablarga va kutubxonalarga kitoblar sovgʻa

"Do'stlik bahori" deb atalgan xalqaro Navro'z bayrami boshlanishidan oldin soʻzlagan har uchala davlat rahbarlari stadionga yigʻilgan yigirma besh ming kishini qoʻshni, qardosh xalqlarning umumiy shodligi bilan tabriklashdi. "Biz Tojikiston bilan ittifoqchi davlatga aylandik, endi Qirg'iz Respublikasi bilan ham ittifoqchi boʻlishimizga yaqin qoldi", dedi Oʻzbekiston Prezidenti.

Shavkat Mirziyoyev uzoq davom etgan qarsaklar bilan kutib olingan yana bir fikrni o'rtaga tashladi: "Biz xalqaro Navroʻzni an'anaga aylantirishni istaymiz. Kelasi yili sizni Farg'onada o'tkaziladigan Navro'z bayramiga taklif etamiz". U yana har ikki qo'shni mamlakatga Oʻzbekistondan parvoz qiladigan samolyot reyslarini va chegaraoldi shaharlariga avtobus qatnovlarini koʻpaytirish uchun ish olib borilayotganini ma'lum qildi.

Qirg'iz Respublikasi Prezidenti Sadir Japarov uch mamlakat aro vizasiz bordi-keldini yoʻlga qoʻyish taklifini o'rtaga tashladi.

Tojikiston Prezidenti Emomali Rahmon Navro'z va uning an'anaviy urf-odatlari haqida gapirib: "Bu bayram tariximiz va madaniyatimizning tarkibiy qismi sifatida asrlar osha bizni tinchlik-osoyishtalik, do'stlik va hamkorlik munosabatlarini mustahkamlashga undab kelgan", dedi.

Rahbarlari birlashgan yurtlarning xalqlari ham do'stlashadi. Bu isbotlangan haqiqat O'zbekiston va Qirg'iz Respublikalari Prezidentlarining Xo'jandga safari, ularga keng quloch ochgan Tojikiston Prezidenti bilan muloqoti, xalqlar orasida doʻstlik iplarining chiyran bogʻlanishi misolida yanada kuchliroq, yangicha tus

Xoʻjandda qoʻshnilar – uch mamlakat xalqlari orasida mangu do'stlik uchun chinakam zalvorli qadamlar tashlandi. Xoʻjand osmonida bejiz har uchala davlat

BIRLASHISH FURSATI

Xoʻjand shahrida uch davlat rahbarlarining uchrashuvi muhim voqelik boʻldi.

Markaziy Osiyo xalqlari dini, e'tiqodi va tili jihatdan bir-biriga eng yaqin hisoblanadiki, boshqa mintagalarda bunchalik oʻxshashlik uchramaydi. Ba'zi vaqtlarda oʻzbek, qozoq, qirgʻiz... bir boʻlib <mark>qolsa, bir-</mark>biridan keskin farq yoʻqligini his qilasiz. Aslida ham shunday.

Yillarki, davlatlar golib, koʻngillar orasiga chegaralar tortildi. Lekin oddiy xalq baribir bir-birini - qon-qardoshini topib, muomala qilib yashayverdi.

Bir necha yillar Xitoyda ishladim. Oʻzbek, qozoq, tojik, qirgʻiz darrov birlashib olardik. Oʻrtada begonalik, dilxiralik

Tojikistonlik Sodiqjon degan hamkasbim bor edi. Uygʻurlar bilan yaxshi muomala qilishimizni koʻrib: "Baxtiyor aka, baribir tojiklar uygʻurlarga qaraganda oʻzbeklarga yaqinroq", deb qo'yardi. "Shubha yo'q, Sodiqjon", derdim. Qarang, tojik do'stimiz bizni rashk gilardi-da! U yerda tojik yigit-qizlar koʻp edi, oʻrtamizda hech bir begonasirashni sezmaganmiz.

Xitoydagi qozoq bovurlar yigʻin qilishsa, bizni ham chaqirar, boshqalar qolib bizdan fikr soʻrardi.

Qirg'izistondan yosh-yosh yigitlar magistraturada oʻqishga kelishgandi. Juda inoq edik. Bir kuni qarasam, bir qirg'iz yigit kichkina o'g'limni velosipedga o'tqizib olib, oʻzi ortidan yugurib oʻynatib yuribdi.

Pokistonlik, hindistonlik tanishlar hayron golardi "Shunaqa yaqinmisizlar?" deb. "Yaqinmiz!" derdim.

Xullas, birlashish fursati kelganini hamma tushunib turibdi. Boʻlinganni boʻri, ayrilganni ayiq yeydigan davrlar allaqachon kelganini ham anglayapmiz. Shunday ekan, birlashishimiz, uyushishimiz shart!

> Baxtiyor ABDUG'AFUR, yozuvchi

TARMOQLARDA NIMA GAP?

Qarang, soʻnggi bir oyda (bir yilda emas!) qanday tarixiy qadamlar tashlanyapti. Xalqaro maydonda obroʻmizni yanada oshirgan, mahkamlagan uch muhim voqeani sanab o'tsam.

NUFUZI YUKSALMOQ

Bular: mart oyi boshida Fransiya Prezidenti Emmanuel Makron bilan muzokaralar; mart yakuniga borib Xoʻjandda Oʻzbekiston, Tojikiston va Qirgʻiziston rahbarlari uchrashuvi; mana endi aprel avvali Samarqand shahrida boʻlib oʻtadigan "Markaziy Osiyo - Yevropa Ittifoqi" sammiti. Iqlim xalqaro forumi ham bor. Aslida, bu tashabbuslar biri ikkinchisini toʻldiradi, oldingisi keyingisiga yoʻl ochib boraveradi.

Masalan, Fransiyaga tarixiy tashrif Yevropa ittifoqi davlatlarining Markaziy Osiyoga boʻlgan e'tiborini oshirdi. Boshqacha aytsak, Samarqandda boʻlib oʻtadigan sammit uchun katta qadam tashlandi. Bu O'zbekiston uchun o'ta muhim siyosiy voqea bo'libgina qolmay, amaliy imkoniyatlar manbai ham. Tadbirning aynan Samarqandda o'tkazilishi xalqaro imij va nufuzimizni koʻtaradi. Sammitga mezbonlikning oʻziyoq Oʻzbekistonning mintaqadagi yetakchi davlat sifatidagi oʻrnini mustahkamlaydi. Mamlakat tashqi siyosatining ochiq, pragmatik va muloqotga tayyor ekanini bildiradi.

Xoʻjanddagi uch tomonlama uchrashuv esa Markaziy Osiyoda integratsiya jarayonlarining kuchayib borayotganidan dalolat. Uzoq yillar davomida turli kelishmovchiliklar tufayli cheklangan aloqalar bugun do'stlik va birodarlik ruhida qayta tiklanmoqda. Chegaralar ochilishi, mintaqaviy muammolarning bartaraf etilishi - nafaqat siyosiy, balki iqtisodiy va madaniy taraqqiyot uchun ham katta qadamdir.

Bu o'zgarishlarni ko'rib men faxru iftixorga to'ldim. Aziz yurtdoshim, siz ham ilgari kuzatilmagan bunday siyosiy voqelik – dunyo bizni oʻziga teng koʻrib, hamkorlik qilayotganini his qilyapsizmi? Tarixning qanday burilish nuqtasida turganimizni anglayapsizmi? Nimani anglab, nimalarni his qilayotganingizni bilish men uchun qiziq. Umid qilamanki, mamlakatimiz va mintaqamiz rivojida muhim rol oʻynaydigan tarixiy hodisalarning guvohi boʻlayotganingizni oʻzingiz ham yaxshi bilib turibsiz.

Abduvosit ABDURAHIMOV

Facebook

Prezidentlari tasviri, har uchala mamlakat xaritasi yorqin nurlar sochmadi. Goʻyo mustaqil davlatlar xaritalariga ishora qilayotgan Prezidentlar bu dunyoda juda koʻp muammolarni bartaraf etuvchi, kelishmovchiliklarni chetga surib tashlovchi, kutilmagan va kutilgan nizolarning oldini oluvchi qudratli kuch borligi haqida soʻzlayotgandek edi. Bu yengib boʻlmas kuch – doʻstlikdir! Xoʻjanddagi xalqaro Navroʻz endi Oʻzbekiston va Qirgʻiz eli shaharlarida davom etajak! O'rinboy USMON,

Tojikiston Yozuvchilar ittifoqi a'zosi, adib Xoʻjand shahri

Boshlanishi 1-sahifada.

Ulugʻ olim Abul Fath Bustiy demishki:

UI dunyoda jannat bordir moʻminlarga atalgan,

Bul dunyo jannatining nomi erur Samarqand.

Yetti iqlimga dongʻi ketgan buyuk shaharning nufuzi istiqlol sharofati bilan yanada yuksaldi. Ayniqsa, keyingi yillarda davlatlar rahbarlari, dunyo olim va siyosatshunoslari uchun oʻzaro hamkorlik rishtalari bogʻlanadigan markaziy maydonga aylanib bormoqda.

Joriy yilning 3-4-aprel kunlari aynan Samarqandda oʻtkaziladigan "Markaziy Osiyo va Yevropa Ittifoqi" birinchi rasmiy sammiti ham mintaqamizning barqaror rivojlanishiga vosita boʻlguvchi katta tarixiy imkoniyatdir.

Sammitdan koʻzlangan asosiy magsad - Yevropa Ittifogi va Markaziy Osiyo mamlakatlari oʻrtasidagi strategik sheriklikni mustahkamlashga qaratilgan boʻlib, hozirgi xalqaro notinch vaziyat, urushlar va Afg'onistondagi beqarorlik tufayli Yevropa Ittifoqining mintaqaga boʻlgan geosiyosiy ta'sirini kuchaytirish, iqtisodiyot, transport va energetika sohasida ikki tomonlama aloqalarni chuqurlashtirish orqali hamkorlikni kengaytirish; xalqaro huquq, jahon xavfsizligi, barqaror rivojlanish masalalari bo'yicha, o'z dunyoqarashlarini, muvofiqlashtirish uchun muho-

"MARKAZIY OSIYO – YEVROPA ITTIFOQI" SAMMITI MUHIM IMKONIYAT

kama, muloqot maydonini yaratishdan iborat.

Shuningdek, ekologik muammolar va global iqlim oʻzgarishiga qarshi kurashish chora-tadbirlarini muhokama qilish sammit kun tartibidagi asosiy masalalardan biridir. Bunda koʻrib chiqiladigan asosiy muammolardan biri yashil

energetika va Yevropa energetika tashabbuslariga integratsiya qilish uchun energetika tarmoqlarini modernizatsiya qilish hamda qazib olinadigan resurslarga bogʻliqlikni kamaytirish maqsadida shamol va quyosh energiyasidan foydalanishni kuchaytirishga oid masalalarga alohida e'tibor qaratiladi.

Oʻzbekistondagi nanotexnologiyalarni rivojlantirish uchun zarur boʻlgan nodir metallar xomashyosini qazib olish va ularni qayta ishlash boʻyicha Yevropa Ittifoqi tomonidan yetarlicha mablagʻ ajratish rejalashtirilgan.

Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan Yevropa Ittifoqi oʻrtasida logistika tuzilmalarini, jumladan, transkaspiy yoʻnalishi boʻyicha muhim loyihani amalga oshirish koʻzda tutilmoqda. Ushbu infratuzilmani rivojlantirish uchun Yevropa ittifogi Yevropa investitsiya banki orqali qariyb 1.5 mlrd yevro ajratishni rejalashtirgan. Shuningdek, yuk tashish jarayonlarini yaxshilash va ekologik salbiy ta'sirni kamaytirish uchun intellektual boshqaruv tizimlarini, ya'ni transport infratuzilmasini raqamlashtirishni joriy etish masalalari ham koʻrib chiqiladi.

Iqlim oʻzgarishiga moslashish boʻyicha amalga oshirilishi lozim boʻlgan dasturlarni moliyalashni kengaytirish boʻyicha Yevropa Ittifoqi tashabbuskor boʻlib, maxsus jamgʻarma tashkil qilish rejalashtirilmogda.

Ma'lumki, Markaziy Osiyo hududi choʻllanish va tuproqlar degradatsiyasi bo'yicha eng ko'p talafot koʻradigan oʻlkalardan biriga aylangan. Orol dengizining tobora qurib ketayotgani bu muammoning yanada kuchayishiga sabab boʻlyapti. Global iqlim isishi natijasida suvning kamayib ketayotgani ona sayyoramizga juda katta xavf tugʻdirmoqda. Iqlim oʻzgarishiga qarshi kurashish boʻyicha Yevropa Ittifoqi ekologik loyihalarni amalga oshirish, energetika tizimlarini modernizatsiya qilish va barqaror qishloq xoʻjaligini rivojlantirish uchun sarmoya kiritishga moyillik bildirishmoqda. Jahon SOR-29 sammitida ajratilgan moliyaviy resurslar, rivojlanayotgan davlatlarni qoʻllab-quvvatlashga doir mablagʻlar boʻlib, Markaziy Osiyo mamlakatlari, jumladan, O'zbekiston uchun uning bir qismini jalb etish imkoniyatlari koʻrib chiqiladi.

Markaziy Osiyodagi nodir metallar qazib olish ham iqlim siyosatining muhim bir qismidir. Yevropa Ittifoqi bu resurslardan oqilona foydalanishga intiladi. Chunki, nodir

Shodi XOLIQULOV, qishloq xoʻjaligi fanlari doktori, professor

metallar yangi energiyaga oʻtish uchun muhim strategik ahamiyatga ega.

Yana eng muhim masalalardan biri sifatida iqlim oʻzgarishini muntazam tarzda monitoring qilib borish uchun Markaziy Osiyodagi eng chekka va olis hududlarda ham sun'iy yoʻldosh internet tizimlarini joriy etish muhokama qilinadi.

Xulosa qilib aytganda, Samarqand sammitida Markaziy Osiyo va Yevropa Ittifoqi oʻrtasida ekologiya va iqlim muammolarining yechimini topishda va ularni integratsiya qilish yoʻlida muhim qadam tashlanadi.

O'ZBEKISTON PREZIDENTI:

"MARKAZIY OSIYO ENDI TARIXNING CHETIDA EMAS, BALKI OʻZ STRATEGIK KUN TARTIBINI SHAKLLANTIRAYOTGAN, JADAL RIVOJLANAYOTGAN MINTAQAGA AYLANMOQDA"

Boshlanishi 1-sahifada.

Xususan, davlatimiz rahbarining intervyusi Janubiy Koreyaning yetakchi nashrlaridan biri -"Diplomacy Journal" jurnali, Pokistonning "Dip-Iomatic News Agency - DNA" axborot agentligi, "Daily Islamabad Post" va "The Daily Big Digit" gazetalari tomonidan e'lon qilindi. Bundan tashqari, mazkur intervyu "Infozakon" va "Kursiv" (Qozog'iston), "Q8 Press" (Kuvayt), "Industriya Yevrazii" va Kommersant" (Rossiya) kabi elektron nashrlar, shuningdek, "Theasiatoday", "Yekoavrasya", "Ankasam" (Turkiya) onlayn platformalari tomonidan tarqatildi. Shuningdek, mamlakatimiz yetakchisining intervyusi bilan Turkmanistonning "News Central Asia" yangiliklar portalida. Ukrainaning "Kviv Diplomatic" iurnalida ingliz va ukrain tillarida, Saudiya Arabistonining "Wrkaa News", Belgiyaning yetakchi "EU Reporter" nashrlarida ham tanishish mumkin. Oʻzbekiston Prezidentining intervyusiga boʻlgan qiziqishni, shuningdek, Britaniyaning "London Post" yangiliklar portali, Xitoyning "Kitay" jurnali, Misrning "Sada al-Balad" axborot agentligi va boshqa nashrlar ham tasdiqlaydi.

Jahon ommaviy axborot vositalari Oʻzbekiston Prezidentining Markaziy Osiyo va Yevropa Ittifoqi oʻrtasidagi savdo-iqtisodiy munosabatlardagi ijobiy dinamika haqidagi soʻzlarini alohida ta'kidlagan. Qayd etilganidek, soʻnggi yetti yilda Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan Yevropa Ittifoqi oʻrtasidagi tovar ayirboshlash hajmi toʻrt barobar oshib, 54 milliard yevroga yetdi. Bu holat mintaqaning Yevropa mamlakatlari uchun istiqbolli hamkor sifatidagi roli oshib borayotganidan dalolat beradi.

Mashhur nashrlar, shuningdek, Prezidentimizning Samarqandning savdo, ilm-fan va diplomatiyaning tarixiy markazi sifatidagi oʻrni haqidagi fikrlariga e'tibor qaratgan. "Uning ulugʻvorligi turli madaniyatlar, xalqlar va gʻoyalarni birlashtira olganida, — deya Prezident Shavkat Mirziyoyev soʻzlaridan iqtibos keltirilgan. — Bugun u yana Yevropa va Markaziy Osiyo zamonamizning asosiy muammolarini muhokama qilishi mumkin boʻlgan muloqot maydoniga aylanmoqda".

Keyingi yillarda Markaziy Osiyoda amalga

oshirilgan oʻzgarishlar ham yuqori baholangan.
Nashrlar Oʻzbekiston Prezidentining Markaziy Osiyo mintaqasi haqidagi savolga javobidan misol keltirgan: "Soʻnggi yillarda Markaziy Osiyo tubdan oʻzgardi, yangi qiyofa kasb etdi – konstruktiv muloqot, ishonch va har tomonlama hamkorlik maydoniga aylandi. Bu esa mamlakatlarimiz yetakchilarining umumiy siyosiy irodasi tufayli amalga oshdi. Bugun biz bu jarayonning ortga qaytmasligi haqida ishonch

bilan ayta olamiz".

Oʻzbekiston Prezidentining afgʻon masalasi boʻyicha pozitsiyasiga alohida urgʻu berilgan. Xorijiy ommaviy axborot vositalari davlatimiz rahbarining Oʻzbekistonning Afgʻonistonga nisbatan yondashuvi har doim pragmatik va uzoq muddatli strategik tamoyillarga asoslanib kelgani haqidagi bayonotiga e'tibor qaratdi. Xususan, Prezident Shavkat Mirziyoyev qoʻshni Afgʻonistondagi vaziyat haqidagi savolga javob berar ekan, quyidagilarni ta'kidladi: "Hozirgi rahbariyat Afgʻonistondagi vaziyatni barqarorlashtirishga, oʻz resurslarini aeroportlar, ichki temir yoʻl tarmoqlari, suv-energetika

infratuzilmasini rivojlantirishga va koʻknor maydonlarini qisqartirishga yoʻnaltirishga muvaffaq boʻldi. BMT ma'lumotlariga koʻra, "Tolibon" 2023-yilda giyohvand moddalar savdosini taqiqlaganidan soʻng, Afgʻonistonda koʻknor yetishtiriladigan yerlar 95 foizga kamaygan. Afgʻonistonda koʻknordan xoli kelajak barpo etish maqsadida qishloq aholisiga yordam koʻrsatilmoqda, qishloq xoʻjaligining muqobil yoʻnalishlari rivojlantirilyapti".

Nashrlarda ta'kidlanganidek, boʻlajak "Markaziy Osiyo — Yevropa Ittifoqi" birinchi sammitining muhim natijalaridan biri tomonlarning strategik sheriklik munosabatlarini oʻrnatishga boʻlgan mushtarak istagini aks ettiruvchi Samarqand deklaratsiyasining imzolanishi boʻladi. "Deklaratsiya nafaqat erishilgan kelishuvlarni mustahkamlaydi, balki mintaqalarimiz oʻrtasidagi aloqalarni chuqurlashtirish uchun asos yaratadi, — dedi Oʻzbekiston Prezidenti. — Biz investitsiyaviy hamkorlikni kengaytirish, qoʻshma infratuzilma loyihalarini amalga oshirish, innovatsiyalar va raqamli yechimlarni qoʻllab-quvvatlash boʻyicha aniq kelishuvlarga erishishdan umid-

Nufuzli xorijiy OAV, shuningdek, Oʻzbekistonning konstruktiv muloqot va oʻzaro manfaatli hamkorlik tamoyillariga sodiqligini ta'kidlab, Prezident Shavkat Mirziyoyevning quyidagi fikrlarini iqtibos oʻrnida keltirgan: "Biz barqaror rivojlanish va xalqlarimizning farovonligini oshirishga xizmat qiladigan, oʻzaro manfaat va ishonchga asoslangan konstruktiv hamkorlik tarafdorimiz".

"Dunyo" AA

KUN MAVZUSI

PARLAMENTLARARO ITTIFOQ IJROIYA QO'MITASI YIG'ILISHI BO'LIB O'TDI

Mamlakatimiz poytaxtida parlamentarizm olamidagi eng muhim voqea –

Parlamentlararo Ittifoqning (PI) 150-yubiley assambleyasiga tayyorgarlik ishlari davom etmoqda.

3-aprel kuni Toshkentda Parlamentlararo Ittifoq Ijroiya qoʻmitasining tashkiliy masalalar yuzasidan yigʻilishi boʻlib oʻtdi.

Yigʻilishda Oliy Majlis Senati Raisi Tanzila Norboyeva PI rahbariyatiga, xususan, Ittifoq Prezidenti Tuliya Ekson va Bosh kotib Martin Chungongga Assambleyani Oʻzbekistonda oʻtkazishga rozilik bildirgani uchun minnatdorlik bildirdi. Ushbu tadbirning yurtimizda oʻtkazilishi mamlakatimizdagi demokratik islohotlarning xalqaro darajadagi e'tirofi ekani ta'kidlandi.

ljtimoiy adolat, kambagʻallikka barham berish va zaif qatlamlarni himoya qilish masalalarining dolzarbligi qayd etilib, bu borada parlamentlar oʻrtasidagi hamkorlikni kuchaytirish muhimligiga e'tibor qaratildi.

Shuningdek, Oʻzbekiston parlamentining PI faoliyatidagi ishtiroki tobora faollashayotgani e'tirof etilib, Prezident Shavkat Mirziyoyevning "Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishni jadallashtirishda parlamentlarning rolini kuchaytirish toʻgʻrisida"gi BMT Bosh Assambleyasi rezolyutsiyasini qabul qilish haqidagi tashabbusi PI tomonidan toʻliq qoʻllab-quvvatlangani qayd

Milliy parlamentimiz, xususan, Oʻzbekiston
 Senati jahon kun tartibidagi ustuvor yoʻnalishlar
 boʻyicha ushbu xalqaro tuzilma bilan bundan
 buyon ham samarali, konstruktiv muloqotni
 izchil davom ettirishdan manfaatdor ekanini
 bildirmoqchiman, – dedi Senat Raisi.

PI Ijroiya qoʻmitasi faoliyati yuqori baholanib, uning parlamentlararo hamkorlikni mustahkamlashdagi muhim ahamiyatiga urgʻu berildi. PI bilan oʻzaro hamkorlik doirasida Buxoro va Toshkent shaharlarida xalqaro parlament forumlari hamda PIga a'zo davlatlar parlamentlari ayol rahbarlarining 14-sammiti muvaffaqiyatli oʻtkazilgani ham ta'kidlandi.

N.Abduraimova,

JAHON AYVONIDA

ZILZILA QURBONLARI 2800 DAN OSHDI

Myanmada zilzila qurbonlari soni 2886 kishiga yetdi, 4639 kishi jarohatlangan, 373 kishi bedarak yoʻqolgan, deb xabar bermoqda Xinhua nashri rasmiylarga tayanib.

Ma'lumot uchun, 28 mart kuni Myanmada 7,7 magnitudali yer silkinishi sodir bo'lgan edi. Zilzila o'chog'i mamlakatning ikkinchi yirik shahri Mandalayning g'arbiy qismida joylashgan. Silkinishlar Tailand va bir qator qo'shni davlatlarda ham sezilgan.

SENATOR NUTQI BILAN REKORD O'RNATDI

Nyu Jersidan saylangan demokrat Kori Buker AQSh Senatida eng uzoq nutq soʻzlash boʻyicha rekord oʻrnatdi. U 25 soat davomida prezident Donald Tramp va uning safdoshlari siyosatini tanqid qildi, deb xabar bermoqda AP.

Ma'lum qilinishicha, 55 yoshli Buker dushanba kuni kechqurun minbarga chiqib, jismoniy holati imkon berguncha oʻsha yerda qolishini aytgan. U 25 soat-u 5 daqiqadan keyingina nutqini tugatgan. Qayd etilishicha, Bukerni demokrat hamkasblari qoʻllab-quvvatlagan, ular senatorga savollar berib, nafas rostlashiga yordamlashib turgan.

YIL MILLIARDERLARI E'LON QILINDI

Joriy yilning 1-aprel kuni "Forbes" jurnali 2025-yil uchun dunyoning eng boy insonlari roʻyxatini e'lon qildi. Bu yilgi reytingda 3028 nafar tadbirkor, sarmoyador va merosxoʻr mavjud, bu — oʻtgan yilga nisbatan 247 taga koʻp degani.

Nashrning bu yilgi roʻyxatida 71 yoshli milliarder Alisher Usmonov dastlab Oʻzbekiston vakili sifatida koʻrsatildi,

soʻng Rossiyaga oʻzgartirib qoʻyildi. Uning joriy boyligi 16,7 mlrd (+3,4) dollarga baholanib, reytingning 125-pogʻonasida qavd etilgan.

SOBIQ BOSH VAZIR NOBELGA NOMZOD

Pokistonning sobiq bosh vaziri Imron Xon Norvegiyaning Markaziy partiyasi tomonidan Tinchlik boʻyicha Nobel mukofotiga nomzod etib koʻrsatildi. U 2023-yilning avgust oyidan beri qamoqda saqlanmoqda.

Xon 2019-yilda ham Hindiston bilan munosabatlarni yumshatish va Janubiy Osiyoda tinchlikni mustahkamlash borasidagi xizmatlari uchun Nobelga nomzod sifatida koʻrsatilgan edi.

ELLIK MING YILLIK TOSH QUROLLAR TOPILDI

CNN nashrining xabar berishicha, Tibet yassitogʻining janubi-gʻarbiy chekkasida joylashgan Longtan yodgorligini oʻrganayotgan arxeologlar hududning qizgʻish, changsimon tuproq qatlamida qazilgan ikkita xandaqdan 50-60 ming yil avval yashagan odamlarga tegishli yuzlab tosh buyumlarini topgan.

Tadqiqot guruhi koʻplab asboblarning "Kina" deb ataluvchi uslubda yasalganini aniqladi. Bu uslub neandertallarning arxeologik belgisi hisoblanadi. Ma'lum qilinishicha, ushbu murakkab texnologiya Sharqiy Osiyoda ilgari hech uchramagan.

MULOHAZA

Bugunga kelib diniy radikalizm – istilochilikning yangi turi sifatida "kashf etildi". Bu illat jamiyat a'zolarining ruhiy holati va xulqida salbiy oʻzgarishlarga, tizginsiz ehtirosga, qoʻrquv, tahdid yoki axborot manipulyatsiyasi bilan qorishgan ommaviy psixozga ham sabab boʻlmoqda.

Diniy radikalizm ilm-ma'rifatdan ortda qolgan, hunarga rag'bat gilmay, jaholatga botgan xalglar uchun "Troya oti" singari kulfat manbayidir. Chunki ushbu buzg'unchi g'oya harakatga evrilgach ekstremizm, prozelitizm va hatto diniy missionerlikning tegirmoniga suv quyib, terrorizmga keng yo'l ochadi.

lqtisodiy tanglik yoki korrupsiya mamlakat taraqqiyoti va mustaqilligi uchun qanchalik jiddiy xatar boʻlsa, diniy radikalizm ulardan-da keskinroq xavf tugʻdirib, davlat kelajagini savol ostida qoldirishi mumkin. Buni ayrim mamlakatlar misolida koʻrib turibmiz.

QOLAVERSA...

Har bir ijtimoiy hodisani ilmiy tadqiq etib, o'z manfaati yoʻlida qoʻllovchilar bor. Soʻz biror ne'matga zoʻravonlik yoki oʻgʻirlik orqali ega chiqishni afzal koʻradigan va bu yoʻlda har qanday razillikdan tap tortmaydigan kimsalar haqida bormoqda. "Ularning radikallashuv jarayoniga nima aloqasi bor?" degan savolga javob shunday: ular moddiy-ma'naviy ne'matlar va inson resurslariga bo'lgan ehtiyojini to'ldirish uchun shu yoʻlni tanlaydi.

Diniy radikalizmni dastaklash uchun boshqa obyektiv va subyektiv sabablar ham bor. Ilm-hunar rivojlanib, jamiyat taraqqiyotiga diniy qarashlar toʻsiq boʻlmagan, iqtisod va sanoat, qishloq xoʻjaligi va boshqa sohalar gullab-yashnay boshlagan davlatlar iste'molchilik qismatidan qutulib, ishlab chiqaruvchiga aylanadi.

Bu esa dunyo bozorini egallab olgan, savdo urushida shafqatsiz, yerosti, yerusti va inson resurslari iste'molida ulkan ehtiyojga ega gʻirromlarga yoqmaydi. Ular tayyor boylikdan ayrilishga indamay rozi boʻladimi? Albatta, yoʻq. Bunday davlatni taraqqiyotdan toʻxtatish uchun barcha imkoniyatlar ishga solinadi. Gumanitar inqirozni keltirib chiqarish, savdo urushi, oziq-ovqat embargosi, texnika yo xizmatlarga nisbatan sanksiyalar, harbiy cheklovlar qo'llanilib, hatto jahon hamjamiyatini ishontiradigan biror-bir bahona bilan toʻgʻridan toʻgʻri bosqin uyushtirishgacha borishlari mumkin. Diniy radikal guruhlarni qo'llab-quvvatlash shunday nayranglar biri bo'lib, u ham bosqinga keng yoʻl ochadi.

DINIY RADIKALIZM ISTILO UCHUN BAHONAMI?

Ha, shunday. Negaki, globallashuv va ommaviy axborot vositalari, kino, musiqa va brendlar vositasida milliy g'oya bilan milliy madaniyatni yoʻqqa chiqaradigan, mafkuraviy mustaqillikka tahdid soladigan, axloqni buzib, siyosiy beqarorlikni yuzaga keltiradigan, iste'molchilik ko'nikmasini shakllantirib, iqtisodiy tanazzulga yetaklaydigan "ommaviy madaniyat" omilining "mevasi"ni uzoq kutish kerak.

Qolaversa, biror siyosiy harakat maqsadini belgilab, liderlar va tashkiliy guruh ishtirokida axborot kampaniyasini tashkil etib, kuchli va ta'sirli shiorlar, tamg'alar va ramzlarni ishlab chiqish, puxta strategik reja bilan ish yuritib xalq xayrixohligini qozonish ulkan xarajatsiz boʻlmaydi.

Biror-bir yurtni talon-toroj etish maqsadida milliy-madaniy birlikni tanazzulga yetaklaydigan, davlat manfaatlarini zaiflashtiradigan, ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni kuchaytirib, vatanparvarlikni susaytiradigan kosmopolitizm singari gʻoyalar targʻibi uchun sarmoya tikib maqsadga yetish ham oson emas. Diniy radikalizm omili bilan esa bu maqsadga ancha oson erishiladi. Ongsiz mavjudotlar oʻrgatilib, ongli mavjudotlar ishontirib boshqarilishi inobatga olinsa, istilochilar uchun radikallashuv omilining juda koʻp afzalliklari bor. Turli nayranglar bilan yoqilgan bu gulxan alangalanib olsa bas, keyin oʻtin tanlamaydi: hoʻl-u quruq baravar yonadi.

CHIRKIN LOYIHALAR SINOVI

Hozirgacha bir qancha davlatlar diniy radikalizmni qoʻllabquvvatlash borasida qon toʻkilishi va xoʻrliklarga sabab boʻlgan koʻplab loyihalarni sinab koʻrgan. Ularning aksari yo tasodifan, yoki atay ommaga ochiqlab ham qoʻyilgan. Misol tariqasida ayrimlarini aytib o'tamiz.

Sobiq Sovet Ittifoqi Afgʻonistonga bostirib kirganidan soʻng, 1979–1989-yillar mobaynida AQSh va Buyuk Britaniya maxsus xizmatlari amalga oshirgan "Siklon operatsiyasi" shunday loyihalarning biri boʻlgan.

Afg'on mujohidlarini qurol va mablag' bilan ta'minlab, diniy radikal guruhlarning shakllanishiga koʻmak koʻrsatgan bu loyiha oxir-oqibat "Al-Qoida" va "Tolibon" kabi ekstremistik, terroristik va diniy radikal guruhlarning paydo boʻlishiga olib kelgan. Iqtisodiyot va tinchlik instituti ma'lumotlariga koʻra, IShID va uning boʻlinmalari 2024-yili 22 mamlakatda 1800 dan ortiq kishining hayotiga zomin boʻlgan.

2011-2020-yillarda Suriya hukumatini qulatish maqsadida AQSh hamda Buyuk Britaniya tomonidan Iroq va Suriyadagi diniy radikal guruhlarga toʻgʻridan toʻgʻri amaliy yordam koʻrsatilgan. Natijada radikal islomiy tashkilot boʻlgan IShID yanada kuchaygan. Ayni vaqtga kelib, 30 mamlakatda faoliyat yuritayotgan IShID va Pokiston toliblari terroristik guruhining kengayishi qayd etilmoqda. 2024-yili 4200 dan ortiq kishi bu guruhlarning qurboniga aylangan.

2011-yili Liviyada hukmron rejimiga qarshi boʻlgan diniy radikal guruhlar qurol va mablag' bilan ta'minlangan. Loyiha ustidan nazoratning yoʻqotilishi esa bu guruhlarning Liviyada haligacha davom etayotgan beqarorlikka sabab boʻlgan.

Bunday misollarni yana davom ettirish mumkin.

1977-1981-yillarda AQSh prezidenti Jimmi Karterning milliy xavfsizlik boʻyicha maslahatchisi vazifasida ishlagan taniqli siyosatchi, "Buyuk shaxmat taxtasi" va "Strategik nigoh" singari mashhur asarlar muallifi Zbignev Bjezinskiy oʻzining geosiyosiy strategiyasidan kelib chiqqan holda, diniy radikal guruhlarni qoʻllab-quvvatlashni yoqlagan. U oʻz asarlarida Amerikaning global geosiyosiy maqsadlarini himoya qilish uchun radikal gʻoyalardan foydalanish tashabbusini ham ilgari surgan. Keyinchalik u sobiq Ittifoqning Afgʻonistonga bostirib kirishiga qarshi diniy radikal guruhlarni rivojlantirish loyihasi oqibatlarini koʻrgach, radikallashtirish loyihalari boʻyicha sinovlarning nazoratdan chiqib ketishi mumkinligini ham tan olgan.

Chunki bunday tajribalar mobaynida qoʻllab-quvvatlangan diniy-radikal guruhlar o'z homiylariga garshi chiqishi natijasida global terrorizm paydo boʻldi. "Al-Qoida" tashkiloti esa 2001-yil 11-sentyabrda AQShda mislsiz fojialarga sabab boʻldi.

Diniy radikal guruhlarning kuchayishi Afg'oniston, Iroq, Suriya, Liviya, Yaman, Afrika va Osiyo qit'asi hamda Okeaniya mintaqasidagi ayrim davlatlarda beqarorlikka turtki berib, urushlarni keltirib chiqardi. Turli terror aktlarining sodir etilishiga, geosiyosiy keskinlik va harbiy mojarolarning boshlanib ketishiga olib keldi. Natijada ushbu hududlarda qochqinlar muammosi va gumanitar inqirozlar yuz berdi. Suriya, Iroq, Afgʻoniston va Afrikadan millionlab qochqinlar Yevropa va boshqa mintaqalardan boshpana izlashga majbur boʻldi. Yana millionlab kishilar ocharchilik, turli kasalliklar va zoʻravonliklardan aziyat

XATARLI TARG'IBOT USULLARI

Tahlillar dunyoda bir necha oʻn yillardan beri oilalar, millatlar va xalqlar, ayniqsa, yoshlar axborot yordamida radikallashtirilayotganidan dalolat qiladi. Negaki, axborot chindan ham bu borada samarali omil. U feyk – yolgʻon xabarlar, dezinformatsiya – qasddan tarqatiladigan notoʻgʻri ma'lumotlar, ma'lum bir mafkura, masalan, soxta salafiylik g'oyalari targ'ibini koʻzlaydigan axborot manipulyatsiyasi usullariga ega.

Qolaversa, ma'lum auditoriyaga moslashtirilgan radikalekstremistik materiallarning yaratilishi va tarqatilishini ta'minlaydigan diniy radikal kontentlarni ommalashtirish usuli ham

Internet orqali radikallashtirish usuli esa turli bot hamda radikal qarashlarni ommalashtiruvchi "troll fabrikalari", kiberjang va hakerlik harakatlaridan radikal g'oyalarni muhokama qilish va tarqatish uchun hissa qoʻshishi mumkin boʻlgan maxsus guruhlar va forumlarning platformalaridan samarali foydalanishni nazarda

Bundan tashqari, hissiy va psixologik ta'sir usuli ham mavjud. Unda jamiyatda xavotir hissini kuchaytirish uchun tahdid omilidan foydalanish, "Biz va ular" konsepsiyasi vositasida yoshlarni radikallashtirish va radikal harakatlarni keng yoyish koʻzda tutiladi.

Yana madaniyat va ta'lim, ijtimoiy fanlar, filmlar, musiqa hamda adabiyot vositasida mutaassib qarashlarni shakllantirish usuli ham uchraydi. Hozirga qadar tadqiqotchilar tomonidan aniqlangan bu usullar radikalistik, ekstremistik va terroristik targʻibot loyihalarini amalga oshirishda oʻz buyurtmachilariga sezilarli qulaylik bergan. IShIDning onlayn targ'ibot loyihasi bunga yaqqol misoldir.

O'z vaqtida IShID ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlarni jalb qilish uchun maxsus media markaz tashkil qilib, forumlar va bir qancha mobil ilovalar orqali ish yuritgan. Bu harakat hanuz davom etmoqda.

"Al-Qoida" terroristik tashkilotining "As-Sahab" media markazi global radikallashuvni qoʻllab-quvvatlash uchun minglab targʻibot materiallarini ishlab chiqqan. "Al-Qoida"ning Somalidagi "Ash-Shabbob" yoki Yamandagi "Arab yarimoroli" qanotiga qarashli media markaz hanuz faol.

TANGANING ORQA TOMONI

Ichki ishlar vazirligi ekspertlari bergan ma'lumotlarga ko'ra, nashidaga oʻxshash qoʻshiqlar bilan radikallashtirish usuli ishlab chiqilgan va u bir necha bosqichdan iborat. Bunda dastlab marom va ohangi uygʻun, kishi ruhini koʻtaruvchi musiqa yaratiladi. Mumtoz nashidalardan farq qilmasligi uchun ularga hamohang bastalanadi. Shu bois arab tilini tushunmaydiganlar uni oddiy nashida deb o'ylab, yodlab olgisi keladi.

Bu jarayon tinglovchi bilan psixologik aloqa o'rnatish deb

Keyingi bosqichda nashida kirill yo lotin yozuvida tarjimasiz transkripsiya holida tarqatiladi. Natijada nashida matnini oʻqigan aksar kishi uni yodlab oladi. Nashida g'oyasi ongi ostidan shu tariqa joy egallaydi.

Uchinchi bosqichda esa aqidadan yiroq, radikal diniy qarashlar bilan to'yingan "nashida"ning arab tilidagi matni tarjimasi bilan tarqatiladi. Bu bosqichga yetib kelgan kishi manipulyatsiya natijasida radikalistik, terroristik va ekstremistik qarashlarga moyil boʻlib qoladi.

Oʻzbekiston Respublikasining bunga qarshi kurashishni koʻzda tutgan qonuniga koʻra, bunday "nashida"larni eshitgan va tarqatganlar bilan dastlab profilaktik suhbat oʻtkaziladi. Bu hol yana takrorlansa, ma'muriy javobgarlik, undan keyin esa jinoiy javobgarlik qoʻllaniladi.

Ayrimlar buni o'ta qattiq choraday talqin etadi. Ammo unday emas. Aslida hozirga qadar o'ta qattiq choralar faqat radikal gʻoyalar hukmron boʻlgan hududlarda kuzatilgan. Bunday joylarda terroristik gʻoyalarga zid materiallarni tarqatgan, saqlagan, tinglagan va koʻrganlar soʻzsiz qatl etilgan. Bunga inkor qilib boʻlmas dalillar bor.

BUGUNGI "QADIMCHILAR"

Jaholat ildiz otgan ijtimoiy muhit diniy radikalizm uchun juda qulay. Diniy qarashlar bilan oʻta uygʻunlashgan milliy qadriyatlarga, an'analar va urf-odatlarga "patologik xasta" darajasida sadoqatli, biror-bir radikal oqimga qattiq bogʻlangan, na diniy, na dunyoviy ilmi boʻlmagan, dunyoqarashi "rahnamo"lar ta'sirida shakllangan, arabcha aytganda "Sami'na va ato'na", ya'ni "eshitdik va iqror bo'ldik", degan tamoyilga amal qiluvchi kishilar radikal muhit gulxaniga moy sepuvchilardir (oʻxshatish hidoyatga boshlovchi dinga, sogʻlom aqidadagi kishilarga taallugli emas).

Bunday kishilar mutaassib dindorlar tufayli XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Markaziy Osiyo, Qozogʻiston, Tatariston va Qofqozda faoliyat koʻrsatgan "qadimchilar"ni esqa soladi. Bu harakat a'zolari jadidcha islohotlarni diniy an'analarga zid deb bilgani uchun Turkistonda ogʻir oqibatlarga olib kelgan fitnalar sodir boʻlgan edi.

Bugun oʻzini jamiyatdan ajratib, oʻlkada keng tarqagan mazhabga ergashmayotgan, kiyinish va xulq-atvorda "g'alat"lik kasb etgan, davlat xizmatini nojoiz sanab, ayollarning ta'lim olishini va hunar egallashini istamayotgan, miyasi "Avgiy otxonasi"dan farq qilmay qolgan kishilarning o'sha "qadimchilar"dan nima farqi bor?

SOXTA DA'VATCHILAR

Radikal da'vatchilarga ergashishdan naf undan istilochilikning bir usuli sifatida foydalanib turganlarga, yana dinni tijoratga aylantirgan soxta da'vatchilarga bor, xolos. Garchand ularning aksari xorijda boʻlsa-da, internet yordamida yurt ichida ham radikal diniy gʻoyalarni targʻib etayotgani bois ichki va tashqi tahdid sanaladi.

Imom Shofiy rohimahullohning "Qirq olimni bir dalil bilan yengdim, bir johilni qirq dalil bilan yengolmadim", degan gapi virtual olamda onlayn voizlik qilayotgan radikal da'vatchilarga nisbatan aytilganday, goʻyo. Ularga ishonib juvonmarg boʻlganlar esa son-sanoqsiz.

ALOHIDA TA'KIDLASH LOZIM BO'LGAN YANA BIR OMIL

Bugun mamlakat miqyosida olti yuzga yaqin nashriyot diniy adabiyotlarni nashrga tayyorlash bilan shugʻullanmoqda. Oʻttizdan ortiq nashriyot diniy adabiyotlarni tayyorlash va tarjima qilish bilan faol shugʻullanadi.

Bu nashriyotlarda kimlar xizmat qilayotgani, diniy bilimga ega muharrirlar, musahhihlar, dizaynerlar, sahifalovchilar bor yo yoʻqligi, chop etilayotgan diniy adabiyotlarda aqida, mazhab, tariqat masalalariga nechogʻli e'tibor qaratilishi, soʻz oʻyinlari yo ochiq-oydin xatoliklar bilan singdirilishi mumkin boʻlgan diniy-

mafkuraviy gʻoyalarga nisbatan muharrirlarning hammasida ham immunitet bor-yoʻqligiga ijobiy javob yoʻq. Shuning uchun diniy mavzudagi kitoblarni nashrga tayyorlash va tarqatish bilan shugʻullanadiganlarning faoliyati muayyan talablar bilan alohida litsenziyalanadigan faoliyat turiga aylantirilsa el uchun xayrli

NIMA QILMOQ KERAK?

Biror bir axborot manbayini to'sib qo'yish muammoni hal qilmaydi. Radikal gʻoya targʻibotchilari bilan virtual poligonda yuzma-yuz turish lozim. Bu ularga basma-bas tayyorlanadigan media mahsulotlar bilan amalga oshiriladi. Shu bois virtual olamda faol axborot manbalarining bu kurashdagi oʻrni beqiyos. Afsuski, oʻzbek tilli kontentlarning ahvoli kishini mamnun etmaydi. Ushbu yoʻnalishda xizmat qilayotgan ayrim markazlarda internet yoʻnalishini nazarda tutgan shtat birliklari yetishmasligi sababli "hashar" bilan ish tutiladi. Qolaversa, tahlil, surishtiruv, teleocherk, radioocherk, televizion esselar, hujjatli filmlar, qahramonning psixologik kechinmalari va xulosalarini ochiqlaydigan film-portret janrlarida media mahsulotlar yaratish borasidagi ijodiy tashabbuslar byurokratik toʻsiqlar tufayli amalga oshmay qolayotgan holatlar ham yoʻq emas.

Diniy radikalizm hodisasi huquqiy, iqtisodiy, ijtimoiy, geosiyosiy, diniy-ma'rifiy tahlillarda aks etgan davra suhbatlari, tok-shoular va podkastlarga internet nashrlari, teleradiokanallar, gazeta va jurnallardan oʻrin ajratilishi yoshlarning mohiyatni anglashida juda muhim.

Negaki, radikal gʻoyalar "25-kadr" nazariyasi, ong osti targ'iboti, neyrolingvistik dasturlash, "Metafora va tarixiy analogiyalar", "taqiqlangan meva effekti" singari yuzlab usullar bilan singdirilmoqda. Shu bois axborot-tahlil va media markazlar hamda ilmiy-tadqiqot muassasalari tasarrufidagi ommaviy axborot vositalarining rolini inobatga olgan holda harakat qilish vaqti yetdi.

MUVAFFAQIYATLI QADAM

Soʻnggi yillarda "jaholatga qarshi ma'rifat" gʻoyasi ostida reabilitatsion xarakterdagi suhbatlar tez-tez tashkil etilmoqda. Bu holat diniy-ma'rifiy muhitni sogʻlomlashtirishda muvaffaqiyatli qadam sifatida e'tirof etilishi shart.

Tasavvur qiling: ulkan toʻyxonadasiz. Hofizlar quloqni qomatga keltiradi. Birga o'tirganlar bilan suhbatlashish nari tursin, hol so'rash ham amrimahol. Axborot tarqatish va qabul qilishda bugungi jamiyatning ahvoli ham shunday.

Soni bir necha minglarni tashkil etayotgan axborot manbalari: veb-saytlar, ijtimoiy tarmoqlar, mobil ilovalar, teleradiokanallar, gazetalar, jurnallar va kitoblar sabab zarur chagirigni, ogohlantirishni yo maqtovni o'z vaqtida ilg'ab olish imkoni kam.

Xo'sh, shu holda kimgadir zarur gap qanday yetkaziladi?

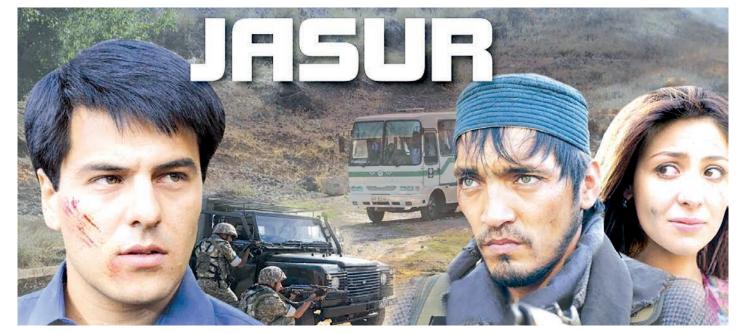
Oldiga borib, qulogʻiga shivirlanadi, albatta. Targʻibot tadbirlari va reabilitatsion xarakterdagi suhbatlar ham shunga oʻxshaydi. Har qancha shovqinga qaramay, kerakli kishiga atalgan gap aniq yetkaziladi.

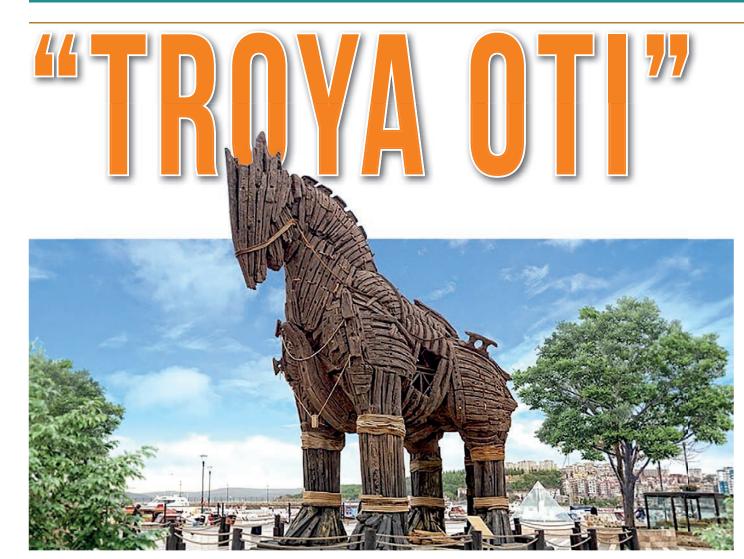
Voizning iqtisodiy, siyosiy, geosiyosiy, gumanitar, etnik, irqiy, diniy va gʻoyaviy-mafkuraviy jihatlarni puxta bilishi esa unga ustunlik beradi. Voiz vazifasi maxsus guruhlardan tashqari, gohida ziyolilarning va jamoatchilik hamda mahalla faollarining ham zimmasiga tushadi gohida. Demak, ularning, yana jamiyatning ma'lum bir qatlami bilan muloqotda bo'lish imkoniga ega bo'lgan boshqalarning, bloger va vlogerlarning diniy radikalizm borasidagi tushuncha va tasavvurlarini kengaytiradigan qisqa muddatli malaka oshirish o'quvlariga e'tiborni yanada kuchaytirish, bunda asosiy urg'uni huquqiy bilim berishga qaratish lozim. Chunki sodir etilayotgan diniy ekstremistik mazmundagi jinoyatlarning aksari (ayniqsa, layk bosish va tarqatish) huquqiy bilimning yetishmasligi natijasida sodir etilmoqda.

NEGA AYNAN KINOCHILAR?

Birinchidan, tomoshalarning eng katta qismi seriallarga toʻgʻri keladi. Ikkinchidan, tomoshabinning aksari uy bekalari – ayollar. Uchinchidan, bola tarbiyasi, bilimi, axloqi, e'tiqodiga otadan koʻra koʻproq ta'sir oʻtkazishi mumkin boʻlgan onalarni unutmaslik lozim. Chunki yoshlar ongini egallashga harakat qilayotgan radikal gʻoyalarga qarshi kurashda xolis axborot bilan qurollangan onalardan koʻra yaxshiroq kurashchi yoʻq.

Tadqiqotchilar seriallar, multfilmlar va badiiy filmlarning diniy e'tiqodga, psixologiya va dunyoqarashga ko'rsatishi mumkin boʻlgan ta'sirini allaqachon isbotlashgan. Yillab davom etadigan seriallar sogʻlom yoki radikal yoxud axloqqa zid gʻoyalarni

singdirishi mumkin. Katta hajmda tayyorlanib virtual olamga sizdirilayotgan salbiy media mahsulotlarning oqibatini bartaraf etish uchun kino sohasi vakillarining malakasini oshirishga alohida e'tibor qaratish shart.

Diniy mavzudagi video va audioroliklarning kuzatuvchisi koʻp. Bu e'tiqodni tijoratga aylantirgan kimsalarga qoʻl kelib, dunyoviy ilm-hunar va bank xizmatini boykot qilishga chaqiradigan, dunyoviy davlat tuzumini inkor etib, jinoyatga undaydigan roliklarning urchishiga sabab boʻlmoqda. Shunday ekan, ularga nisbatan "gʻoyaga qarshi gʻoya" usulida javob qilish, milliy seriallarning e'tiqodga, axloqqa, ta'lim-tarbiya va dunyoqarashga koʻrsatadigan ijobiy imkoniyatidan foydalanish lozim. Toki yaratilayotgan seriallar va yozilayotgan ssenariylar bu omilning jamiyat uchun qanchalik xatarli ekanini onalarga anglata olsin.

– Qoʻshnimning bittagina oʻgʻli bor, – deydi bir doʻstimiz, – hovlisida baqir-chaqir boʻlganini yoki kim bilandir "sen-men"ga borganini koʻrmaganmiz. Shu kishiga koʻz tegib, internetdagi mutaassib bir voiz ta'siriga tushgan kelini "hunar" chiqardi. Eriga "ota-onangizga xizmat qilishga shar'an majbur emasman", debdi. Uyidan janjal arimay qoldi.

U boʻldi, bu boʻldi, xullas, ish ajrimgacha bordi. Oʻrtada ikki goʻdak bor. Oxiri ota-ona "goʻdaklar boʻzlaguncha biz oʻz kunimizni koʻraylik", dedi shekilli, oʻgʻilni qoldirib koʻchib ketishdi. Keyinroq kelin reabilitatsiya guruhi vakillaridan biriga yoʻliqibdi. Natijani qarang, qaynota-qaynonasidan kechirim soʻrab, qaytarib olib kelishdi.

Bu gap biroz boʻrttirilgan, mubolagʻaga qorishganga oʻxshar, ehtimol. Ammo aksariyat oilalar bu kabi muammolar bilan yuzma-yuz kelayotgani bor gap. Ijodkorlar va ziyolilar bilan boʻlgan uchrashuvda ana shunday jihatlarni nazarda tutgan Prezidentimiz "Oʻzbekistonda adabiyot va san'at, madaniyat, ommaviy axborot vositalari, ma'naviyat va ma'rifat biznesga aylanmasligi shart", deb ta'kidlagan edi.

MUNOZARALARNING OQILONA YECHIMI

"Jaholatga qarshi ma'rifat" gʻoyasi — millat, xalq va davlat rivojiga keng yoʻl ochayotgan davlatimiz rahbarining jamiyatdagi turli hodisalarga nisbatan ma'rifiy yondashuvidan darakdir.

Bu yondashuv "O'zbekiston Respublikasida fuqarolarning vijdon erkinligini ta'minlash va diniy sohadagi davlat siyosati konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qonunning imzolanishiga sabab bo'ldi.

Ushbu qonun fuqarolarning vijdon erkinligini ta'minlash va diniy sohadagi davlat siyosati, vazifalari, prinsiplari hamda ustuvor yoʻnalishlarini belgilab beradi. Fuqarolarning vijdon erkinligiga boʻlgan huquqlarini kafolatlash, turli dinlarga mansub diniy tashkilotlar oʻrtasida oʻzaro murosa va hurmatni ta'minlash, konfessiyalararo totuvlikni mustahkamlash, jamiyatda diniy bagʻrikenglik va dunyoviylikni qaror toptirish bu qonunning asosiy maqsadlaridan biridir.

Konsepsiya qabul qilingungacha boʻlgan jarayonda diniy radikal gʻoyalardan manfaatdor kimsalar, ekstremistik harakatlar va radikal oqim vakillari hamda teran tafakkurdan mahrum kimsalar fitna va ikkilanishlarga xizmat qiluvchi gap-soʻzlarni oʻrtaga tashladi. Hatto ba'zi ommaviy axborot vositalari bu holni

e'tiqod erkinligini bo'g'ish yoki cheklash sifatida talqin etdi.

Bunday qarashlar biryoqlama, millat va davlat manfaatlariga xizmat qilmaydigan, fitnaga moyil fikrlardan iborat edi. Aslida, hech bir mustaqil davlatga alohida mavzular va yo'nalishlar bo'yicha konsepsiya yo doktrina qabul qilishni o'z Konstitutsiyasi ham, xalqaro huquq me'yorlari ham man etmaydi. Zotan, shu me'yordan kelib chiqib, davlatning din borasidagi siyosati yuzasidan turli bahs-munozaralarga nuqta qo'yadigan, turli ziddiyatlarga barham beradigan, e'tiqod erkinligini qat'iy kafolatlab, diniy-ma'rifiy muhitni mustahkamlaydigan qonuni qabul qilindi.

Unutmaylik, Oʻzbekiston — ilm-hunar taraqqiysiga ulkan e'tibor qaratayotgan, gʻoyaviy va mafkuraviy tahdidlarga ma'rifiy yondashuv bilan javob beradigan, suveren, demokratik, huquqiy, ijtimoiy va dunyoviy davlat. Bu yurtda tushunchalar bilan emas, qonunlarga asosan ish yuritiladi. "Oʻzbekiston Respublikasida fuqarolarning vijdon erkinligini ta'minlash va diniy sohadagi davlat siyosati konsepsiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida'gi Qonun esa shu tamoyil asosidagi davlat va din munosabatlarini belgilaydi.

Konsepsiya borasida soʻzni bunchalik olisdan boshlamay, kichikroq bir munosabat bilan ham kifoyalanish mumkin edi. Ammo Yangi Oʻzbekiston Prezidentining "Biz jamiyatimizda har qanday radikallashuvga, yoshlarimiz ongini buzgʻunchi yot gʻoyalar bilan zaharlashga, dindan siyosiy maqsadlarda foydalanishga, ma'rifat oʻrnini jaholat egallashiga yoʻl qoʻymaymiz", degan soʻzlari bunday qilishga izn bermadi.

Shuning uchun diniy radikalizm muhiti olib kelishi mumkin boʻlgan oqibatlar haqida, amalga oshirilayotgan ishlar va yechimini kutayotgan masalalar toʻgʻrisida batafsil soʻz yuritgimiz, bu Konsepsiyaning xalqimizni ana shunday oqibatlardan himoya qiluvchi manbaga aylanishi mumkin ekanligiga dalolat qilgimiz keldi.

Negaki, radikallashuvning hech bir koʻrinishi bashariyatga baxt olib kelmaydi. Oʻz taraqqiyoti va farovonligini diniy radikalizmda deb oʻylaganlar mutaassibona boshqaruvning qurboniga aylanayotganini hayotning oʻzi koʻrsatib turibdi. E'tiqod erkinligi bilan diniy radikallashuv bir-biridan tubdan farq qilishini ulardan yaxshiroq anglagan kishi bormikan?!

ANGLAGANNING IQRORI

Uch-toʻrt yil muqaddam Oʻzbekiston xalqaro islom akademiyasida diniy radikalizm muammosi sababli oʻz yurtidan majburiy chiqib ketib, bizdan vaqtincha qoʻnim topgan bir olimdan intervyu oldik. Iltimosiga koʻra, uning shaxsini ochiqlamaymiz.

 – Mamlakatingiz koʻp yillardan beri urush girdobida. Gohida bu yurtda hech tinchlik boʻlganmi, deb oʻylaymiz. Jamiyatingizning shu ahvolga kelib qolishiga nima sabab boʻlgan? – deb savol berdik u kishiga.

Savoldan suhbatdoshimizning koʻzlari yoshlandi.

Bir vaqtlar mening yurtim ham sizniki kabi osoyishta edi, – dedi soʻng iztirob bilan. – Ayol-qizlar maktablarda, kollejlar yoki universitetlarda oʻqirdilar, erkak-ayollar barobar mehnat qilardilar. Bolalarning ham, ayollarning ham huquqlarini qonun himoya etardi. Kimning koʻzi tegdi, bilmayman. Bir zamonga kelib, qonunlar bilan emas, diniy tushunchalar bilan ish koʻrish urf boʻldi.

Ikki-uch yilda vaziyat shu darajaga yetdiki, shariat sudlarining faoliyatiga rasman ruxsat berildi. Mardum (odam) davlat sudiga boradi, isboti yoʻq. Yutqazadi. Shariat sudiga uch kishini ergashtirib "mana shular guvoh" deb borsa, bas, foydasiga hukm chiqadi. Bora-bora shunchalikka yetdiki, shariat sudi oldida "guvohlar bozori" paydo boʻldi. Savdolashib, "guvoh" bilan sudga kiraverasiz. Natijada davlat sudiga ehtiyoj qolmadi.

Dunyoning ilmini nazar-pisand qilmay, diniy ta'limga zoʻr berdilar. Shunchalikki, bir qishloqda kamida oʻnta hujrachi. Ziyolilar ham, ahli ilm ham, ota-onaning aksari ham bu holatdan choʻchish oʻrniga mamnun boʻldilar. Ana ahvol! Keyin yurtga yov kirganda u bilan savashishga na qurol topdik, na ilmga tayangan aqliy salohiyat.

Hozir esa kimnidir doʻpposlatib oʻldirib yuborish uchun olomonga bir ogʻiz yolgʻon kifoya. Qariyb ellik yildan buyon hali unisi, hali bunisi kirib vatanni payhon qiladi. Na ta'limni, na sanoatni, na iqtisodni tiklashga imkon beradilar. Asli bandalarga hidoyat boʻlgan din mutaassiblar tufayli yurtimizni halokatli oqibatlarga tiqdi...

Qochqinlik qismatiga aylangan olimni tinglab, jaholat ta'limga, tarbiyaga, gʻoyalar va mafkuralarga singa boshlagan joyda inson uchun faqat fojiani kafolatlash mumkin ekan, degan xulosaga kelgan edik oʻshanda.

XULOSA

Imom Moturidiy zamonlaridagi buzgʻunchi oqimlar ham asl mohiyatiga koʻra bugungi radikal oqimlardan katta farq qilmagan. Ularning barchasi dindan jamiyat ichida fitna qoʻzgʻash, xalqni parokanda qilish va davlatni zaiflashtirishda shunchaki bir omil sifatida foydalangan.

Oʻz davrida Moʻtazila, Jahmiya, Qadariya, Xavorijlar va kelib chiqishi shia mazhabiga bogʻlanuvchi Gʻulot firqalari ulkan fitnalarga sabab boʻlgan. Bugun oʻsha fitnachilar oʻrnini soxta salafiylik, "Hizb ut-tahrir al-islomiy", "Al-Qoida", IShID, "Musulmon birodarlar", "Boko Harom", "Ash-Shabbob" singari harakat va oqimlar egallagan.

Shuning uchun diniy radikallashuv omiliga qarshi kurashga eng avvalo ota-onalar hushyor boʻlishi, bolasi foydalanayotgan manbalarni kuzatib borishi, ularning qanday saytlarga, qaysi ijtimoiy tarmoqlarga, kimning shaxsiyatiga qiziqayotganini e'tiborsiz qoldirmasligi lozim.

Endi esa mulohazalarga yakun yasaymiz. Yangi Oʻzbe-kistonning soʻz erkinligi borasidagi xalqchil siyosati bergan imkon tufayli ijtimoiy hodisa boʻlgan diniy radikalizm haqida uzunroq soʻz aytdik. Bundan koʻzlangan maqsad Vatanimizga, millatdoshlarimizga, xalqimizga ezgulik sogʻinishdir. Negaki, Prezident Shavkat Mirziyoyev aytganidek, "Barchamiz uchun Vatan bitta. Bizni yagona, ulugʻ bir maqsad birlashtiradi. U ham boʻlsa, yurtimiz tinchligi, Vatanimiz taraqqiyoti, xalqimiz farovonligidir".

Abdulhamid MUXTOROV, "Ziyo" media markazi direktori

TANLOV

Har yili respublika miqyosida oʻtkazib kelinayotgan "Yosh kitobxon" tanlovi Yoshlar ishlari agentligining oʻziga xos loyihalaridan biriga aylandi. Yil davomida tavsiya qilingan asarlarni oʻqib, uqib, anglab, oʻzini tengqurlari bilan boʻladigan bilimlar sinoviga hozirlagan yosh kitobxonlar bu yil Andijon viloyatining Marhamat tumanidagi "Yoshlar kutubxonasi"da uchta yosh toifasi boʻyicha oʻzaro bellashdilar.

Dastlabki yillarda gʻolib boʻlgan yosh kitobxonga mamlakat Prezidentining sovgʻasi – "Spark" avtomashinasi taqdim etilgan edi. Oʻtgan yili har uch yosh toifa gʻoliblariga "Cobalt" taqdim etildi. Bu yil esa gʻoliblar "BYD" kompaniya-yoyilmasining qimmatbaho "Chazor" avtomashinasi egasi boʻlishdi.

"YOSH KITOBXON-ning muntoz martabasi

G'olib kitobxon tufayli butun boshli gishlogning nomi mamlakat ahlining e'tiboriga tushishi, kitob o'qigan bitta o'quvchisi tufayli bir qancha maktablarning respublikaga tanilishi, kitob oʻqigani ortidan mashina olgan ma'rifatli kelinlar qaynona-qaynotalari ardogʻiga sazovor boʻlishi, mutolaa ortidan bugungi oʻquvchi ertaga hech qiynalmasdan oliy o'quv yurtlarining old talabalari safidan oʻrin olishlari – bularning bari "Yosh kitobxon" tanlovining mumtozligini ta'minlaydi. Tanlov haqqoniyatini, hakamlar bahosining odilligini, eng muhimi, mamlakatning turli hududlarida oʻnlab ma'naviyat buloqlari koʻz ochayotganini, shuningdek, qalbi shijoatga toʻla yoshlar orzulari ro'yobining tantanasini ham ifoda etadi. Yoshlarning orzusi – ulugʻ, bu muhtasham orzu mehnat-mashaqqat tufayli reallashadi. Katta yoshdagi qatnashchilar hayot yoʻllarida o'sha maromda davom etadi, ammo tanlov tufayli nisbatan yosh oʻquvchilarning tafakkur olamida bepoyon ufglar ochiladi. Yaxshiyomonni farqlaydi. Maqsadlari aniqlashadi. Oʻzlariga ishonch ortadi. Ular tanlov kunlari do'stlashib, kelgusidagi orzulari - kasb tanlash, oʻqish, katta hayot yoʻli borasida oʻzaro maslahatlashayotganiga koʻp bora guvoh boʻldim. Ota-onalari bilan suhbatlashdim. Farzandi tufayli ular hududdan hududga, viloyatdan viloyatga o'tib, bolalari tanlagan do'stlarining uyiga mehmonga borishmoqda. "Yosh kitobxon" loyihasi yoshlar orasidagina emas, balki muallim va ota-onalar, oilalar

lari yoshlandi. Muhim bir jihati, O'g'iljayron to'rtko'llik turkmanlardan; oʻrta maktabni turkman tilida oʻqigan. Oʻzbek tilini mukammal bilishi, nutqi, ifoda tarzi, to'g'risi, har kimning havasini keltiradi. Bu holatga oʻzi yashab turgan zaminga, Vatanga, shu mamlakat ahlining ona tiliga ehtiromi tufaylidir, deb baho berdim. "Yosh kitobxon"ning ko'p millatli mamlakatimiz xalqlari, yoshlari oʻrtasidagi do'stlik aloqalarini mustahkamlashi shundan ham koʻrinadi. Mamlakatimizdagi boshqa koʻplab millat yoshlari shu gʻolib qizdan ibrat olsa boʻladi.

Tanlov bahsida oʻzaro raqobatchiga o'xshab ko'ringan yoshlarning koʻngli orasta. Qalbi oq qogʻozdek pokiza. Bu oppoq qogʻozdagi bitiklarni hech qiynalmasdan oʻqiysiz, uqasiz, albatta. Unda bebaho odamiylik orzularini anglatguvchi tushunchalar - Kitob, Insoniylik, Vijdon, Do'stlik, Tinchlik, Ishonch tarzida katta harflar bilan yozib qoʻyilgan. "Yosh kitobxon" tanlovi xalqimiz oldida aynan xolisligi, adolatliligi ortidan ishonch qozondi, ehtiromga sazovor boʻldi. Ishonch va ehtirom soʻrab olinmaydi, u amalda ish koʻrsatib, qozoniladi.

Yosh kitobxonlarni tashkilotchi mas'ullar keyinchalik ham unutib qo'ymasliklarini istardim. Oʻz vaqtida bilimi, zukkoligi, oʻtkir zehni bilan yulduzdek chaqnagan va tengqurlariga ibrat namunasi boʻlgan bu yoshlarning hayotda oʻz oʻrnini topgani, ta'limi, ruhiy-ma'naviyoilaviy turmush tarzi shaxsan

maydonga keldi; aka-ukalar, opasingillar bir-biriga ergasha boshladi. Oila muhitida oʻzidan katta opasi yo akasi kitob oʻqiyotganini koʻrgan kichiklar, tabiiyki, bu mashgʻulot sababiga qiziqadi. Kitob sirtiga nazar soladi, mazmunini kattalardan soʻraydi. Sekin-asta oʻqishga kirishishi ham bor gap.

Tanlov shartlari ham yildan yil takomillashib bormoqda. Bir yili ishtirokchilar insho yozib, yozma fikr bayoni, imlo, husnixatga diqqat qaratilsa, boshqa yili "Boshqotirma" sharti qoʻyiladi. Bunda ramzlarga qarab, chuqur mantiqiy fikrlash orqali harflar kataklarga joylanadi. Natijada soʻz paydo boʻlishi kerak. Tanlov mahali ba'zan yoshlar kayfiyatini ko'tarishga toʻgʻri keladi. "Farangizga qarangiz", deb qoʻyadi hakamlardan biri. Boshqasi "Bo'lsang ja zo'r, ana, "Chazor", deydi. Tabiiyki, bunday vaziyatlarda hakamlarning samimiyatidan ishtirokchilar mamnun jilmayadi; chuqur nafas olib o'zlarini yengil his etadilar. O'tgan bir yili tanlov boshlovchisi menga: "Domla, boshqa hakamlardan farqli baho qoʻyardingiz. Endi nisbatan bir xillashdi bahongiz", dedi. "Bir oʻzing dono boʻlguncha, hamma gatori devona boʻl", deb hazillashdim men ham.

Jiddiy gap shuki, har yili "Yosh kitobxon" loyihasida bir millionga yaqin yoshlar qatnashmoqda. Ular orasidan qirq ikki nafari respublika bosqichida gʻolib boʻlib, Prezident sovgʻasiga erishmoq uchun maydonga chiqadi. "Emas oson bu maydon ichra turmoq..."

Respublika bosqichida qatnashgan har bir ishtirokchiga 10 million

oʻrtasida ham doʻstlik, qadrdonlik rishtalarini bogʻlashga xizmat qilmoqda.

Bu yilgi tanlovda Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti ingliz filologiyasi fakulteti 2-bosqich talabasi Oʻgʻiljayron Xoldurdiyeva 15-19 yosh toifasida g'olib chiqib, elektromobil sohibasi boʻldi. Otasi oddiy dehqon, chorvador. otaning qoʻllari Koʻrishdim, mehnatdan qadoq boʻlgan. Qizini halol mehnati ortidan ulgʻaytirib, o'qityapti. U hali haydovchilik guvohnomasi ham olmagan. Shu choqqacha shaxsiy mashinasi ham boʻlmagan ekan. Qiz ulkan sahnada mashina kalitini otasiga berganida uning quvonchdan koʻzmen uchun qiziq. Chunki ulardan aksariyatining orzu-niyatlaridan boxabarman. Ular o'z qismatini kitob, ta'lim, tarbiya, til o'rganish bilan bogʻlashgan. Nazarimda, ularni yilda ora-ora jamlab, maxsus anjumanlar o'tkazish, davr allomalarining "hayot saboqlari"dan bahramand etish har tomonlama foydali bo'lar edi. Chunki butun vujudi yoshlikning gʻayrat-shijoati va koʻngil hayrati bilan to'la yoshlar uchun hayotda namuna bo'larlik ideallar zarur; ularning maqsadlari amalga oshishi uchun gʻoyalar kerak. Bu esa hayot tajribasiga ega, chin ma'nodagi haqgoʻy va vijdonli ziyolilar – allomayi zamonlar bisotidan topiladi.

Tanlov tufayli oilaviy kitobxonlar

soʻm; uchinchi oʻrin egasiga 50 million soʻm; ikkinchi oʻrin uchun 75 million soʻm mukofot puli beriladi. Birinchi oʻrin egalari esa, tabiiyki, Prezident sovgʻasiga egalik qilishadi.

Qadrli yoshlar, "Yosh kitobxon" loyihasi, uning mehnat-mashaqqati va oxir-oqibatda kitob oʻqish ortidan keladigan zavq-shavq, surur, quvonch va shon-shuhrat sizni ham kutib turibdi.

Muhtaram boshlovchimiz aytmoqchi: "Kutubxona toʻla kitob, zavod toʻla avtomashina! Kitob oʻqigan avtomashina minadi!"

> Bahodir KARIM, "Yosh kitobxon" respublika tanlovi hakamlar hay'ati raisi

Boshlanishi 1-sahifada.

Ladid

Shuni aytish lozimki, "Temur tuzuklari" uzoq yillar davomida qogʻozga tushirilgan, vaqt oʻtishi bilan qayta-qayta koʻrilgan, qisqartirilgan, toʻldirilgan, yana davom ettirilganday taassurot qoldiradi. Arab olimi Mazhar Shihobning quyidagi soʻzlarida jon bor: "Esdaliklar yozishni Amir Temur hokimiyatga kelishidan ancha muddat oldin boshlagan..." (Ubaydulla Uvatov. "Sohibqiron arab muarrixlari nigohida". -T., 1997. 133-bet). Ehtimol, Sohibqiron oʻzi va saltanati tarixini, toʻra-tuzuklarni qogʻozga tushirishni birovga topshirishni istamagan yoki biron kishini shunga munosib koʻrmagandir...

O'xshash vaziyat keyinroq mashhur davlat arbobi va muarrix Abulg'oziy Bahodirxon bilan ham yuz bergan edi. Xiva xoni millat uchun bagʻoyat muhim "Shajarayi turk" asarini oʻzi yozishga majbur boʻlgandi. Bu haqda Abulgʻoziy asar soʻzboshisida shunday deydi: "Bu tarixni ("Shajarayi turk" nazarda tutilmoqda – M.A.) bir kishiga taklif qilali, teb fikr qilduq. Hech munosib kishi topmaduq. Zarur bo'ldi. Ul sababdan o'zimiz aytduq. Turkning masali turur: "O'ksiz o'z kindigin oʻzi kesur, tegan..." (Abulgʻoziy. "Shajarayi turk". -T., 1992. 11-bet).

Hayotiy hikmatlarga boy "Temur tuzuklari"ning noyob ma'rifiy obida ekanligidan tashgari, Amir Temur siymosi, boy shaxsiyati va insoniyligi haqida bergan ta'riflari bilan ham e'tiborlidir. Biz "Tuzuklar"da Amir Temurni adolatni himoya qilguvchi, soʻzi bilan ishi bir, olijanob, kechirimli, dovyurak, zo'r tadbirlar sohibi, mohir sarkarda, ulugʻ rahbar sifatida koʻramiz. U zolimlardan mazlumlar haqini olishda jonbozlik qiladi, chunki biladi - mamlakat kufr bilan turishi mumkin, ammo zulmga chiday olmaydi...

Sohibqironning savodi masalasi haqida batafsilroq toʻxtalish joiz. Bu borada mashhur tarixchi Hafizi Abro'ga murojaat qilsak toʻgʻriroq boʻladi. Oʻzbekiston xalq yozuvchisi Pirimqul Qodirov oʻzining bir maqolasida Hafizi Abro'ning "Zubdat ut-tavorix" asaridan shunday parcha keltiradi: "Amir Sohibqiron maktabda o'z tengqurlaridan saboqda o'zib ketardi. Balog'at yoshiga yetguncha ilm, adab, xat va suxanvorlik kasb etdi... Undagi teran bilim shijoatga payvand boʻldi va shundan soʻng amirlik mansabini egalladi..." ("Temur tuzuklari", -T., 2005. 141-bet). Bu bir

Diggatni Amir Temurning asrdoshi Alisher Navoiyning "Majolis un-nafois" – nafislar, ya'ni she'r, keng ma'noda ijod, san'at oshnolari majlisiga bagʻishlangan kitobiga qarataylik. Navoiy kitobning yettinchi majlisini Amir Temur Koʻragon nomi bilan boshlaydi. Navoiy Sohibqironni ziyoli, ma'naviyati yuksak inson sifatida koʻradi va unga "nafislar" orasidan eng martabali joyni ajratadi. Sohibqironni ta'riflar ekan, Navoiy yozadi: "Temur Ko'ragon, agarchi nazm aytmogga iltifot qilmaydurlar, ammo nazm va nasrni andoq xo'b mahal va mavqe'da o'qubdurlarkim, aningdek bir bayt oʻqugʻoni ming yaxshi bayt aytqoncha bor..."

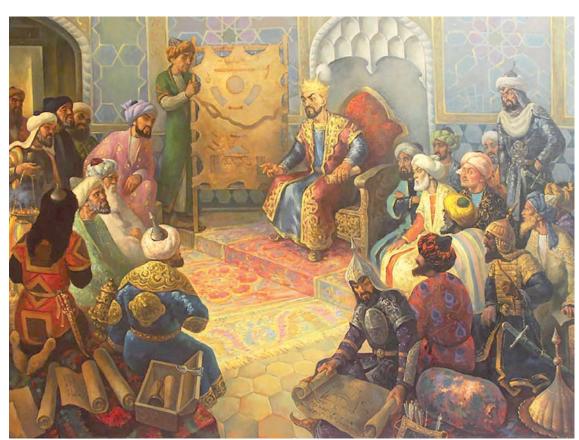
Shubhasiz, biz Amir Temur haqida undan to'rt yuz ellik yillar keyin yashagan olimlarning emas, balki Sohibqironning asrdoshi boʻlgan muarrix va shoirlarning ma'lumotlariga isho-

Sohibqiron tarixni, tarixiy asarlarni yaxshi koʻrardi, ularni oʻqish, ular haqida muarrixlar va olimlar bilan qizgʻin suhbatlar oʻtkazishni kanda etmas edi. O'zi niyat qilib ikkita kitob yozdirdi. Shuni ta'kidlash kerakki, davlat boshiga kelganiga 28 yil bo'lgandagina, Sohibgironda ilk bor saltanat va o'zi haqida kitob yozdirish fikri tugʻildi!

Amir Temur yoziladigan asar haqqoniy boʻlishi haqida qattiq qaygʻuradi. Bu ma'noda Sohibqironday donishmand, yuksak ziyoli siymoning mualliflarga koʻrsatmalari, yoʻllanmalari, talablari, maslahatlari, fikr-mulohazalarini kuzatish bagʻoyat maroqlidir.

Chunonchi, Nizomiddin Shomiy "Zafarnoma" asarida quyidagilarni yozgan edi: "... Garchi ul zot qilgan ishlarning bu abadiyatga ulangur davlatning boshlanishidan tortib, to hozirgi kungacha boʻlgan tarixini onhazrat uchun yozgan bo'lsalar ham, ammo ular munosib tarzda jamlanib taqdim etilmagan ekan; bu banda ularni yigʻib, ortiqcha soʻzlardan tozalab, bob-bob qilib, tartib berishga mashgʻul boʻlgʻaymen, lekin shu shart bilanki, takalluf-u bezak berish, lof urish ziynatidan oʻzimni tiygʻaymen..." Ya'ni, Amir Temur asos solgan Turon davlati tarixi yozilganda, ortiqcha takalluflarga, lof-u maqtovlarga oʻrin berilmasligi kerak... Hamma narsa haqqoniy yozilsin... "Yaxshi va ravon so'z uldirkim,

"TEMUR TUZUKLARI" YODGORLIGIGA OID AYRIM MULOHAZALAR

avom xalq uning ma'nosini anglag'ay, xos kishilar unga ayb qoʻymagʻay..." deb uqtiradi Amir Temur. Muarrixga, nima uchun asar sodda yozilishi kerakligini tushuntirganda, (darvoqe, Amir Temur "Tuzuklar"ni insho etishda aytganlariga oʻzi ham rioya qilgan) Sohibqiron, uning jimjimadorlikdan xoli, sodda bo'lishini, chunki u keng avom, xalq uchun bitilishini, koʻpchilik oʻqishini nazarda tutadi. Sohibqiron deydi: "Shu uslubda yozilgan, tashbeh va mubolagʻalar bilan oro berilgan kitoblarda koʻzlangan maqsadlar oʻrtada yoʻqolib ketadi. Agar soʻz qoidaqonunidan nasibador boʻlganlardan birontasi ma'nisini fahmlab qolar, ammo qolgan o'ntasi, yuztasi uning mazmunini bilishdan, maqsadga yetishdan ojiz. Shu sababli, uning foydasi barchaga barobar boʻlmaydi..." (Nizomiddin Shomiy. "Zafarnoma". -T., 1996. 23-bet).

Bularning bari Amir Temurning ma'naviyati yuksakligini, teran savod egasi ekanini namoyon etibgina qolmay, umuman kitob, keng ma'noda ijod ahamiyatini, so'z qonungoidasini nozik tushunishini, ilmning, tarixning qadriga yetuvchi siymoligini ham yaqqol koʻrsatib turibdi. Turon sultonining kitob ilmi, ijod sirlarini ipidan ignasigacha bilishi, uslub, so'z oroyishi, iboratorolik san'ati, tashbeh, mubolag'a, so'z qoida-qonuni, ta'lif singari ahli qalamgagina xos istilohlarni muomalada bemalol qoʻllashi Nizomiddin Shomiyni hayratga soldi... Ibn Xaldun bilan boʻlgan suhbat esa tunislik mashhur faylasufni lol aylagan edi.

G'iyosiddin Alining yozishiga ko'ra, "Hindiston gʻazovoti kundaligi" asarini yozish uchun Humoyun oʻrdudan muallif nomiga maxsus farmon chiqargan edi. Bu asar yozilishiga katta e'tibor berilganidan dalolatdir.

"Tuzuklar"ga qaytaylik. "Tuzuklar"ning jahonning koʻp tillariga tarjima qilingani va bu jarayon davom etayotgani, turlicha fikrlar, turfa xil munosabatlar bildirilayotgani, bahsmunozaralar boʻlayotgani bizlarga ma'lum. Lekin hozir biz bular haqida toʻxtalmoqchi emasmiz. Bizni qiziqtirgan narsa, diqqatni "Tuzuklar"ning asl nusxasini topish muammosiga qaratmoqdan iboratdir.

Bir narsa ajablanarli tuyuladi: Amir Temur vafotidan soʻng qariyb ikki yuz yil davomida "Tuzuklar" haqida, uning taqdiri borasida nechundir hech qanday ma'lumot uchramaydi. Buning sababini qidirishga urinar ekanmiz, mantiqqa suyangan holda paydo boʻlgan ayrim mulohazalarni muhtaram oʻquvchi bilan baham koʻrishga jazm etdik.

Ma'lumki, milodiy 1405-yil fevral oyida O'trorda Amir Temur betoblanib qoladi va oʻzidan keyin yurtni kim boshqaradi, deb uzoq xayollarga beriladi. Keyin nabirasi Pir Muhammad Mirzo ibn Jahongirni ulugʻ saltanatga valiahd etib tayinlaydi va arkoni davlatga uning atrofida jipslashishni topshiradi, aks holda, yurt parokanda bo'lib ketishi mumkinligidan ogohlantiradi... Sarkarda va amirlar, arkoni davlat barcha koʻzda yosh

Ibn ARABSHOH

bilan qo'l qovushtirib: "Xotirjam bo'lingiz, ey Sohibqiron! Barcha farmoningizni hech og'ishmay ado eturmiz!" deb qasam ichadilar.

Biroq yovuz va nopok kishilar oraga kirib, yosh shahzoda xayolini oʻgʻirladilar va xiyonat bilan, ayni paytda qonuniy valiahd Pir Muhammad Mirzo ibn Jahongirning Qandahorda ekanidan foydalanib, oʻrniga... Xalil Sultonni taxtga oʻtirgʻizishga erishdilar! Va... vasvasaga tushib qolgan yosh shahzodaning ham, afsuski, ulugʻ bobosining soʻzlariga qarshi borib, shunday nomaqbul yoʻlga qadam bosishi aql bovar qilmas voqeaga aylandi. Natijada mamlakat ishlari izdan chiqdi... Yurtda Xalil Sulton xotini Shodimulk tili bilan, Shodimulk esa Xalil Sulton tili bilan gapira boshladi, degan noxush va yoqimsiz mish-mish vahmalar yoyilib ketdi... Qalang'iqasang'ilar yurt boshiga chiqishga intildi, boshboshdoqlik haddan oshdi, xazina talontoroj boʻldi, nodir buyumlar oʻgʻirlab ketildi... Davlat sandigʻida saqlanayotgan, begona koʻz koʻrishi mumkin boʻlmagan qimmatli hujjatlar, Nizomiddin Shomiy eslagan, onhazrat uchun yozilgan tarix ham (saroyda boʻlgan hodisalar yozuvlari, voqeanomalar, daftarlar, lavhalar, boshqa vasiqalar...), Koʻksaroy kutubxonasi boyliklari ham yo gʻorat qilindi, yo xarob etildi...

"Temur tuzuklari" yuksak saltanat hujjati va davlat siri edi, hujjat bir nusxa, nari borsa, ikki nusxa boʻladi, u maxfiy saqlanadi, sir esa qattiq tutiladi... Bu tarixda qat'iy amalda boʻlgan taomil. Shu sababdan, oddiy xalq, avomunnos, hatto shahzodalar, bek va amirlar bunday kitobning borligini bilishmagan ham (bilishlari ham shart boʻlmagan!), degan fikrga keladi kishi... Davlat notinch, xazina kalitlari favqulodda davlat boshqarishdan uzoq, ish koʻrmagan, tairibasiz kimsalar qoʻliga tushdi. barini mulohaza qiladigan, qadriga yetadigan, diggat bilan oʻylab koʻradigan, adashganlarni yoʻlga soladigan vallomat oqil kishi, afsuski, topilmadi...

Bu tariximiz uchun ofatli davr, to'rt yil, to Shohrux Mirzo Xurosondan kelib Ulugʻbek Mirzoni taxtga mindirmaguncha (1409) davom etdi. Muarrix Abdurazzoq Samarqandiyning yozishicha, Shohrux Mirzo Samarqandda xazinaga kiribdi. Xazina bo'm-bo'sh ekan. Podsho burchakda bir dinor tanga koʻrib qolibdi. Ulugʻbek Mirzo darhol olib beribdi. Shohrux Mirzo dinorni puflab artib, ardoqlab oʻpib koʻzlariga surtibdi va hamyoniga solarkan: "Xayriyat, otamizdan bizga ham ulush tegdi!.." deb quvonibdi. Saltanat shunday ahvolda edi.

Tariximizning jonkuyar bilimdonlaridan biri, atoqli adib Pirimqul Qodirov oʻzining "Ma'naviyatimiz tarixida "Temur tuzuklari"ning tutgan oʻrni" maqolasida shunday soʻzlarni keltirib o'tadi: "...Bobur Mirzoning chevarasi boʻlgan Shohjaxon katta bobosining Humoyunga yozib qoldirgan maxfiy vasiyatnomasidan, albatta, xabardor boʻlgan. Bu vasiyatnomada Bobur Mirzo oʻgʻliga: "Adolatni ixtiyor qilgil... Hazrat Amir Temurning kornomasini doim yodingda tutgil" deydi. Bu yerda kornoma soʻzining ma'nosi teran va koʻp qirrali ekaniga e'tibor berish kerak. Avvalo, noma bu qog'ozda bitilgan yozma qadriyatdir. Demak, Amir Temurning qogʻozda bitilgan merosi, jumladan, Tuzuklari Bobur Mirzo va uning avlodlariga meros tarzda yetib borgan..." ("Temur tuzuklari", -T., 2005. 141-bet).

"Temur tuzuklari" mamlakatdagi notinchlik, besaranjomliklardan keyin kimning qoʻlida boʻlgan, qanday qilib mamlakatdan chiqib ketgan, qanday "sarguzasht"larni boshdan kechirgan – bularni, albatta, faqat taxmin qilish mumkin, xolos. "Tuzuklar" Yaman hokimi Ja'far Posho kutubxonasiga tasodifan tushib qoldimi, u yerga yetib borguncha, uni birov koʻrdimi, oʻrgandimi, nusxalar koʻpaytirilib tarqalib ketdimi, qaygadir yubordilarmi - bu yogʻi ham, afsuski, ma'lum emas...

Xurosonlik alloma va tarjimon Abu Tolib Husayniy Ariziy Turbatiy taxminan milodiy 1610-yilda haj safariga borayotib (ayrim manbalarda - kelayotib) Usmonlilar imperiyasiga qarashli Yaman viloyati hukmdori, ilm-ma'rifatni qadrlovchi o'ta ziyoli inson Ja'far Posho (1607–1616) huzurida mehmon boʻladi va hukmdorning boy kutubxonasi bilan tanishadi. Kitoblar orasida kutilmaganda eski oʻzbek (turk) tilida yozilgan "Temur tuzuklari"ga duch keladi va qiziqib, uni fors tiliga tarjima

Savol tugʻiladi: xoʻsh, Abu Tolib "Tuzuklar" tarjimasiga Yamanda kirishdimi yoki bu yerdan ketgandan keyin boshladimi - bu ma'lum emas. Ikkinchidan, "Tuzuklar"ning asl nusxasi shu kutubxonada qoldimi (chamasi, qolgani haqiqatga yaqinroq, chunki nodir kitob berib yuborilmaydi) yoki oʻzi bilan olib ketib, keyin tarjimaga urindimi – bu ham noma'lum.

Taxminimizcha, Abu Tolib ma'lum muddat Yamanda yashagan, hokim Ja'far Posho saroyida xizmatda boʻlgan (saroyda bir guruh olimlar ilm bilan shugʻullanardilar), shu paytda "Tuzuklar"ning fors tiliga tarjimasi ustida ish olib borgan va shu yerda ishni nihoyasiga yetkazgan... Bu bir talqin.

Boshqa talqin ham bor: Jaf'ar Posho yurt notinchligi orqasida milodiy 1616-yilda Yamandan ketadi, Makka yo Madinaga (qay birigaligi aniq emas) koʻchib oʻtishga majbur bo'ladi va kitoblarini ham o'zi bilan olib ketadi. Hajga borgan Abu Tolib Husayniy o'sha yerda "Tuzuklar"ning asl nusxasini qoʻlga kiritadi... Bular aniqlanishi kerak boʻlgan jihatlar.

Qanday boʻlganda ham, Abu Tolib Husayniy Turbatiy oʻzbek madaniyati tarixi uchun juda ham savobli, ezgu ishni amalga oshirgan, Amir Temur hayoti va davriga oid bebaho yodgorlikning bizgacha yetib kelishiga sababchi bo'lgan. Alloh uning qabrini nurga to'ldirsin.

Abu Tolib Husayniy tarjimani nihoyasiga yetkazgach, unga soʻzboshi yozadi va shunday soʻzlarni keltiradi: "...Koʻrdimkim, boshdan oyoq hammasi Sohibqiron Amir Temurning oʻz so'zlaridur... Amir Temur o'z gavhar tili bilan bu nav' takallum surmushkim... podsholarga dasturulamal boʻlgʻay..." Pirimqul Qodirov oʻz maqolasida keltirilgan bu soʻzlar professor Ubaydulla Uvatovning "Sohibqiron arab muarrixlari nigohida" nomli kitobidan olingan.

Bizning fikrimizcha, "Temur tuzuklari"ning xos nusxasi Abu Tolib Husayniy amalga oshirgan tarjimaning aynan asliyatidir. Asliyat shu. Juda koʻp xorijiy, yuqorida aytganimizday, Mayor Devi va oʻzbek olimlari shunday fikr tarafdoridirlar. Buni mantiqan toʻgʻri, deb hisoblaymiz. Chunki dunyoga koʻp tarqalganligi, 1783-yilda inglizchaga (Mayor Devi), 1787-yilda fransuzchaga (L.Langle) va boshqa tillarga tarjima qilinganligi (hatto L.Langle "Tuzuklar"ni tarjima qilqandan keyin, "Temur hayoti" nomli kitob ham yozgan), asarning dovrug'i keng yoyilganligini koʻrsatib turibdi.

Hindistonda xizmatda boʻlgan Buyuk Britaniya zobiti va sharqshunosi, Bengal harbiy kuchlari qoʻmondonining fors kotibi Mayor Devi milodiy 1779-yilda Abu Tolib Husayniy tarjimasini qoʻlga kiritadi va uni inglizchaga tarjima qilish ishtiyoqida Angliyaga olib ketadi. Mayor Devi Oksford universiteti arab tili professori Mayor Uayt bilan birgalikda gutlugʻ ishga kirishadi. Mayor Uayt "Tuzuklar"ning forscha matnini nashrga tayyorlaydi. Mayor Devi shu nusxadan asarni ingliz tiliga tarjima qiladi. Unga izohlar, koʻrsatkichlar ilova etadi.

Kitob 1783-yilda ilk marta Oksfordda "Klarendon-Press" nashriyotida bosilib chiqadi. Mayor Devining bu inglizcha nashri va tarjimasi bizlar uchun muhim ikki haqiqatni

isbot etib beradi: 1. "Tuzuklar"ning eski oʻzbek (tarjimon moʻgʻul tilida, deydi, chunki bu payt "moʻgʻul" atamasi Hindistonda keng yoyilgan edi) tilida yozilgani;

2. "Tuzuklar"ning muallifi Amir Temurning o'zi ekani.

Bu katta voqea, xolis olimlarning fikri boʻlgani bilan qadrli. Toʻliq tasavvur uchun "Tuzuklar"ning 1783-yilgi Oksford nashri titul varag'ida berilgan so'zlarni aynan keltirib

"INSTITUTES political and military, written originally in the mogul language,

by the GREAT TIMOUR, improperly called TAMERLANE; First translated into Persian by Abu Taulib Alhusseni and thence into English... by MAJOR DAVY, Persian secretary to the commander in chief the Bengal forces."

Tarjimasi: "Laqabi Tamerlan bo'lgan Buyuk Temur qalamiga mansub, asli moʻgʻul (eski oʻzbek – M.A.) tilida yozilgan siyosiy va harbiy Tuzuklar; (asarni) dastavval fors tiliga Abu Tolib Husayniy tarjima qilgan, undan Bengal harbiy kuchlari qoʻmondonining fors kotibi... Mayor Devi ingliz tiliga oʻgirgan".

Mayor Devi Abu Tolib Husayniy dastavval asarni fors tiliga tarjima qilganini ta'kidlab, kitobning titul varagʻidayoq yozib qoʻygani biz uchun g'oyatda qimmatli dalildir. Bu "Tuzuklar"ning eski oʻzbek tilida yozilgani rad etib boʻlmaydigan haqiqat ekanini koʻrsatadi.

Inglizcha tarjimada yigirmadan ortiq oʻzbekcha soʻzlar mavjudligini aytib oʻtamiz. Chunki forsiy tarjima jarayonida bu oʻzbekcha soʻzlar oʻgirilmay asliyat shaklida olingan, undan shu holda inglizcha tarjimaga ham koʻchib oʻtgan. Bu ham "Tuzuklar" yozilgan ona tilga bir ishora sifatida qaralishi kerak.

Abu Tolib Husayniy "Tuzuklar"ning forsiy tarjimasini 1637-yilda (ayrim manbalarda uning 1625-yilda vafot etgani aytiladi) Boburiy podshoh Shohjahonga (ba'zi manbalarda esa uning otasi podsho Nuriddin Jahongirga) tortiq etadi...

"Temur tuzuklari" bilan tanishgan imperator Shohjahon shu tarjimani Dekan viloyati qozikaloni Muhammad Ashraf Buxoriyga: "... mazkur tarjimani moʻtabar asarlar, xususan, Sharafuddin Ali Yazdiyning "Zafarnoma"si va shunga o'xshash muhim manbalarga solishtirib chiqish va shu yo'l bilan tarjimadagi xato va kamchiliklarni bartaraf qilishni topshirgan..." (Akademik Boʻriboy Ahmedov. "Temur tuzuklari"ning 1996-yil nashriga yozilgan soʻzboshidan).

Oliy topshiriqni olgan Dekan qozikaloni ixlos bilan ishga kirishadi, kitobda ko'p tahrirlarni amalga oshiradi, xato deb hisoblagan nuqtalarni tuzatadi, yangiliklar qo'shadi. Va kitob kattarib ketadi...

Oxir-oqibatda "Tuzuklar"dan foydalanib yozilgan "Malfuzot" nomli yangi asar paydo bo'ladi. Fikrimizcha, bundan ogoh bo'lgan Yevropa va rus olimlari shu sababni ushlab olib, "Tuzuklar"ni Amir Temur yozmagan, boshqalar tomonidan yozilgan, degan xulosaga kelib, bunga ishonib qoldilar va oʻz tadqiqotlarida shunday yozdilar ham. Bu xato edi, albatta.

Shu taxlit, Abu Tolib Husayniyning "Tuzukot"i bilan Muhammad Ashraf Buxoriyning "Malfuzot"i bir-biriga bogʻliq, ammo mutlaqo boshqa, ikki mustaqil asarga aylandi. Bu ayrim tadqiqotchilar da'vo qilganlariday, bir asar emas! Bu haqda sharqshunos olim Habibulla Karomatov ham oʻzining "Temur tuzuklari muammolari tarixidan" maqolasida to'xtalib o'tgan edi: "Modomiki, "Tuzuklar"ning turkiychigʻatoy tilidagi asl nusxasini topish yoʻlidagi izlanishlar davom etar ekan, hozircha Jozef Uayt va Vilyam Devi tomonidan tayyorlangan Abu Tolib nusxasining nashri ilmiy tadqiqot va keng foydalanish uchun asos qilib olinsa, maqsadga muvofiq bo'lar edi". ("Amir Temur saboqlari". Toʻplam. -T., 2025. 123-bet.) Bu fikrga qoʻshilish kerak.

Xalqaro Amir Temur jamoat fondi, Temuriylar tarixi davlat muzeyi, OʻzFA Sharqshunoslik instituti va Tarix instituti, Islom sivilizatsiyasi markazi jamoalari, umuman jamiyatimiz oldida bir muhim masala yechimini kutib turibdi. Bu – "Temur tuzuklari"ning asliyatini qidirib topish, uni o'rganib chiqish, madaniyatimiz, xalqimiz mulkiga aylantirishdek qutlugʻ vazifadir.

Ona tariximiz koʻzgusi, bebaho ma'naviy boyligimiz bo'lgan "Temur tuzuklari" yodgorligining asl nusxasi topilishi esa madaniyatimizning yuksak tantanasiga aylanishi shubhasiz.

Muhammad ALI, Xalqaro Amir Temur jamoat fondi raisi, O'zbekiston xalq yozuvchisi, professor

Temur olimlarga mehribon, sayyid-u shariflarni oʻziga yaqin tutar edi. Ulamo va fuzaloga toʻla izzat-hurmat koʻrsatib, ularni har qanday odamdan tamom muqaddam koʻrardi. Ularning har birini oʻz martabasiga qoʻyib, unga izzat-u ikromini izhor qilardi.

Jadid ma'rifatparvarlari orasida nafaqat shoir-u adiblar, muallim-u tarixchilar, balki <mark>aniq fan va ka</mark>sb vakillari – irrigatorlar, kimyogarlar, veterinarlar, shifokorlar, mohir me'morlar, hatto astronomiya va qishloq xoʻjaligi sohasi mutaxassislari boʻlganidan xabardorsiz, albatta. Ularning aksariyati "Ko'mak" xayriya jamiyati orgali xorijda bilim va tajribasini oshirishgan. Taassufki, qatagʻon qilichi ularga dunyoviy <mark>tajribalarini yu</mark>rtida qoʻllash imkonini bermadi. Biroq jadidlar ilmiy merosining <mark>oʻchmas uchq</mark>unlari kelgusi avlodlar yuragida alangalanib, ilmga boʻlgan ishtiyoq kuchayib boraverdi...

Bugungi suhbatdoshimiz ham jadid bobolar singari borligʻini ilmga safarbar etgan, butun fikrati va fitratini cheksiz koinot sirlarini kashf etishga bagʻishlagan yosh olim, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi Astronomiya instituti bosh ilmiy xodimi, fizikamatematika fanlari doktori, "Shuhrat" medali sohibi Ahmadjon Abdujabborovdir.

Uning yuzdan ziyod, jumladan chet elning nufuzli jurnallarida yetmishdan <mark>ortiq ilmiy ishl</mark>ari chop etilgan. Ikkita monografiyasi nashr qilingan. Shuningdek, qahramonimiz 2006-yilda fizika, matematika, kimyo va biologiya yoʻnalishlari boʻyicha Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Davlat stipendiyasi sovrindori boʻlgan. Aspirantura bosqichida oʻqish davomida muddatidan oldin astrofizika va <mark>radioastronom</mark>iya mutaxassisligi boʻyicha nomzodlik dissertatsiyasini himoya qilgan. 2010-yilda "Kamolot" stipendiyasiga, O'zbekiston Fanlar akademiyasining "Yilning eng yaxshi ilmiy maqolasi" nominatsiyasi boʻyicha sazovor boʻlgan. 2014-yilda fizika <mark>yoʻnalishida y</mark>osh olimlar uchun xalqaro TWAS sovrinini qoʻlga kiritgan. Astronomiya <mark>va nazariy fizik</mark>a mutaxassisliklari boʻyicha doktorlik dissertatsiyasini muvaffaqiyatli himoya qilgan. 2017-yilda Web of Science tashkiloti tomonidan "Eng yaxshi yosh olim", 2019-yilda Scopus xalqaro tashkiloti tomonidan "Eng yaxshi injener olim" <mark>nominatsiyalar</mark>ida gʻolib boʻlgan, 2018-yilda TWAS – Dunyo fanlar akademiyasining yosh a'zosi etib saylangan.

U gravitatsiya, nisbiylik nazariyasi va relyativistik astrofizika sohalari <mark>boʻyicha iqtid</mark>orli mutaxassis sifatida tanilgan. Uning ilmiy yoʻnalishlari kompakt <mark>gravitatsion o</mark>byektlar relyativistik astrofizikasi va umumiy nisbiylik nazariyasi bilan bogʻliq. Olim aylanuvchi qora tuynuklar soyalarini tavsiflash uchun yangi formalizm ishlab chiqdi.

Ahmadjon Abdujabborov hozirda Milliy tadqiqot universiteti hamda Toshkentdagi xalgaro Webster universiteti talabalariga ma'ruza oʻgimogda. Yosh boʻlishiga qaramay, yigirmadan ortiq magistr, oʻn nafar falsafa doktori hamda besh nafar fan <mark>doktoriga ilmi</mark>y rahbarlik qilgan.

- Ahmadjon, bir insonning kamolotga erishishiga qirq yil kerak boʻladi, degan gap bor. Siz esa nihoyatda tez fursatda katta muvaffaqiyatlarga erishgansiz. Bugungi natijalar, 31 yoshda doktorlik ilmiy ishini yoqlash, bir qancha xalqaro e'tiroflarga sazovor boʻlish oʻz-oʻzidan boʻlmagan, to'g'rimi?

- Andijon shahrida farzand tarbiyasi, uning ta'lim olishi va kelajagiga jiddiy qaraydigan oilada tugʻilib voyaga yetganman. Garchi, ota-onam oʻzlari oliy ma'lumotli boʻlishmasada, to'rt farzandning bilim olishiga katta e'tibor bilan qarashgan. Dastlab, shahardagi gimnaziyada olti yil saboq olib, keyin fizikamatematikaga ixtisoslashgan maxsus maktab-internatda oʻqishni davom ettirganman. Fizika boʻyicha fan olimpiadalariga qatnashib, respublika bosqichida 2-oʻrinni olganman. Litseyni bitirgach, O'zbekiston Milliy universitetining fizika fakultetiga oʻqishga kirdim. Olti yil davomida bakalavr, keyin magistraturada oʻqidim. Oʻqish mobaynida Yaponiyaning Sumitoma stipendiyasi sohibi boʻldim. Talabalar oʻrtasidagi fan olimpiadasida ham birinchilikni qoʻlga kiritganman. Magistraturani tamomlab, Yadro fizikasi institutida ustozimiz Bobomurod Ahmedov boshchiligida izlanishni davom ettirib, 2009-yilda 24 yoshimda fizika-matematika fanlari nomzodi bo'ldim. 2016-yili doktorlik dissertatsiyamni himoya qildim.

2007-yildan buyon koʻpgina xorijiy davlatlar bilan ilmiy hamkorlik qilyapmiz. Jumladan, Hindiston, Germaniya, Polsha, Chexiya, Italiya kabi davlatlardagi ilmiy markazlar,

tadqiqot institutlarida tajriba almashib qaytganman. 2017-yilda Xitoyning yetakchi ilm dargohlaridan boʻlgan Fudan universitetida ikki yillik shartnoma asosida ishlab keldim. Bu universitet dunyo reytingida 4-oʻrinda turadi. 2020-yilda Shanxay astronomik observatoriyasiga ishlashga borishim kerak edi, pandemiya sabab yurtimizda qolib ishlashimga toʻgʻri keldi. Ammo keyingi yillarda Xitoy va Janubiy Koreyadagi nufuzli ilmiy tadqiqot institutlari bilan hamkorlikda bir qancha ilmiy konferensiyalar, seminarlar tashkil etdik.

Ilmiy faoliyatimga toʻxtaladigan boʻlsam, u astrofizikadagi sirli obyektlar - qora tuynuklar, neytron yulduzlar, qorongʻi energiyalar, qorongʻi modda kabi substansiyalarning fizik, astrofizik xossalarini oʻrganishga qaratilgan. Xususan, 2013-yildan 2019-yilgacha qora tuynuklarning atrofidagi optik jarayonlarning qanday kechishi, umuman, qora tuynukni astrofizikada qanday qayd etish, qora tuynukning soyasini qanday aniqlab tahlil qilish boʻyicha ilmiy tadqiqotlar olib bordik va buning ilmiy tasdigʻini qayd etdik.

Bizning o'quvchilik damlarimiz o'tish davriga, 90-yillarga toʻgʻri kelgan, oʻsha paytlar tengdoshlarimiz kun koʻrish uchun bozorga chiqib, tirikchilik qilganda, dadam: "Sizlar faqat chalg'imay o'qinglar, nima kamchilik bo'lsa oʻzim yetkazaman", deb imkoniyat berganlari uchun oilamizdagi to'rt farzand yaxshi maktablarda oʻqidik, oliy ma'lumotli boʻldik.

> Muqaddas kitobimiz Qur'oni Karimda osmon jismlari, xususan, Quyosh, Oy va yulduzlar juda koʻp oʻrinlarda tilga olingan. Alloh taolo ularni "ochiq oyatlar" deb ta'riflab, bandalarini tafakkur qilishga chorlaydi. Holbuki, xuddi shu

davrda ba'zi g'arb davlatlarida "Yer Quyosh atrofida aylanadi" kabi ilmiy haqiqatlarni ilgari surgani uchun ilm ahli toshboʻron qilinayotgan, tiriklay yoqilayotgan edi. Umuman, ilm, xususan, osmon ilmi va ilohiy haqiqatlar uygʻunligi haqida nima deya olasiz?

- Ilm odami biror katta natijaga erishishi uchun ham dunyoviy, ham diniy bilimni oʻzlashtirgan boʻlishi kerak, mening nazarimda. Axir, butun dunyoning yaralishi, cheksiz koinot, galaktikamiz, undagi bizning sayyoramiz, Oy, Quyosh, yulduzlar - bularning hammasi Yaratganning moʻjizasi-ku. Ilmda shunday bahsli holatlar boʻladi, bunga daho olim ham javob bera olmay qoladi. Va albatta, bunday vaziyatda buyuk ilohiy kuchning borligiga iymon keltirmay ilojingiz yoʻq. Har bir zarraning kichik zarrachalarigacha oʻrganishingiz, idrok etishingiz uchun ilohiyot ilmidan bexabar boʻlsangiz qiynalasiz. Haqiqiy komillikka erishishning zahmatli yoʻlini men hazrat Alisher Navoiyning "Lison ut-tayr" dostonidagi yuz minglab qushning Semurg'ni izlab yo'lga chiqishiga oʻxshataman. Qarang, ular yoʻlga chiqqanda bir necha yuz minglab edi va yettinchi vodiyga yetib borguncha qancha riyozat chekib, qanchasi yoʻlda mahv boʻldi, qanchasi fikridan qaytib ortga chekindi. Oxirgi yettinchi vodiyga, manzilga faqat 30 ta qush yetib keldi. Dunyoviy ma'noda tushunganda, "Lison ut-tayr" o'quvchiga bosh, asl, birlamchi maqsadga yetish yoʻlida insonga asosiy boʻlmagan, ikkinchi darajali maqsadlardan voz kechish yoʻlini koʻrsatadi. Agar kimki bu dunyoda o'zini o'zi kashf etib, boshqalardan bir bosh balandroq pogʻonaga koʻtarilgan boʻlsa, bilingki, u birinchi darajali maqsadga

yetish uchun ikkinchi darajali maqsadlardan voz kechish yoʻlidan yurgan. "Lison ut-tayr" shunga oʻrgatadi. Men haqiqiy ilm yoʻlini tanlaganlarni asl niyatiga yetishgan oʻsha oʻttiz qushga oʻxshataman.

- Astrofizik olimning fikrlash tarzi qanday boʻlmogʻi lozim?

- U faqat fizika va matematikani emas, balki falsafani ham, tarixni ham, xorijiy tillarni ham bilishi, adabiyot va musiqadan ham xabardor boʻlishi kerak. Osmondagi yulduzlar qanday paydo boʻlgan? Nega ularni biz faqat qorong'ida ko'ramiz? Oyda nima bor? Quyoshda-chi? Uning yorqinligining manbasi nimada? Xuddi shu singari oʻnlab va yuzlab savollarga javob beradigan fanlar bu - astronomiya, astrofizika. Astronomiyaning eng dolzarb vazifalaridan biri koinotning paydo boʻlishi bilan bogʻliq. Cheksiz koinotning bir zarrasi oʻlaroq, oʻrganayotgan ilmimizni idrok qilish uchun, uning hayratlanarli siri, mahobati

oldida dovdirab qolmasligimiz uchun ham biz, eng avvalo, falsafani ham puxta oʻzlashtirgan boʻlishimiz kerak. Buyuk olimlar Nyuton ham, Paskal ham faylasuf boʻlgan. Yoki XVI asrda yashab ilm qilgan buyuk ajdodlarimiz fanlarni gumanitar va aniq fanga ajratishmagan. Ular men yuqorida tilga olgan barcha sohalarni mukammal bilishgan.

- Zamonaviy oʻzbek olimining imiji qanday boʻlishi kerak?

 U avvalambor iqtisodiy ta'minlangan boʻlishi kerak. Oʻziga toʻq, moddiy manfaatlari toʻliq qoplangan olim oʻz ustida ishlaydi, yetishmovchilik, tirikchilik deb ilmdan chalg'imaydi. Oylab, yillab, tadqiqot markazlarida, ilmiy tekshirish institutlarida boshini ko'tarmay fan bilan shug'ullanishga imkoni boʻladi va bunday olimga yosh avlod, uning shogirdlari ham havas qiladi, u etalon vazifasini bajaradi. Qolaversa, ular ziyoli sifatida millat peshvolari, mamlakatimizda, dunyoda ro'y berayotgan barcha voqea-hodisalar yuzasidan o'z pozitsiyasiga ega, o'z prinsiplariga sodig qoladigan butun shaxs boʻlishi shart, deb hisoblayman.

> - Bugun Prezidentimiz tomonidan yuksak marra belgilandi. Bu ham bo'lsa - Uchinchi Renessans povdevorini yaratish. Birinchi, Ikkinchi Renessans davrida astronomiya sohasida ulugʻ ajdodlarimiz nimalarga erishganini yaxshi bilamiz. Xoʻsh, oʻzbek astronomiya ilmida Uchinchi Renessans qanday kechadi deb o'ylaysiz?

- Renessans ilm-fansiz boʻlmaydi, albatta. Qayerdaki ilm-fanga e'tibor yaxshi bo'lsa, ilm ahlining tashabbuslari qoʻllab-quvvatlansa, endi tetapoya qilib kirib kelayotgan yosh avlod to'g'ri yoʻlga yoʻnaltirilsa, ularga gʻamxoʻrlik qilinsa, albatta, bu ertaga oʻz mevasini bera boshlaydi. Toʻgʻrisi, bizda 2016-yilgacha ilm-fanda biroz saturatsiya, ya'ni to'yinish kuzatildi. Bu degani ilm-fan yuqorilab ham ketmaydi, juda pastlab ham ketmaydi, bir joyda depsinib turib qoladi.

Keyingi yillar bizda ilm-fanga e'tibor kuchaydi. Katta islohotlar amalga oshirilyapti, yosh olimlar xorijda oʻqitilmoqda, ilmiy markazlar, institutlarda ijodiy muhit shakllanmoqda, ilmiy laboratoriyalarni zamonaviy asbob-uskunalar bilan ta'minlash masalalarida yangicha yondashuvlar qoʻllab-quvvatlanmoqda. Natijada oʻzbek olimlari orasida ham dunyo tan olayotgan, jahon minbarlarida e'tirof etilayotgan olimlar safi kengayib borayotir.

Rivojlangan davlatlarda fan hamma regionda, hatto kichik-kichik shaharlarida ham taraqqiy etgan. Masalan, Germaniyada Berlin shahridan tashqari Frankfurt ham, Drezden, Myunxenda ham ilmiy markazlar, laboratoriyalar mavjud. Afsuski, bizda bu jarayon markazlashish bilan cheklangan. Hamma yangiliklar, kattakatta loyihalar ham asosan poytaxtda amalga oshiriladi. Viloyatlarda esa ahvol maqtanarli emas. Aslida fanni mamlakatning barcha hududlarida birdek rivojlantirish kerak. Shu maqsadda yaqinda Namangan davlat universitetiga borib, hamkorlikni yoʻlga qoʻydik. "Astrofizika yo'nalishida ilm qilaman", degan yoshlar bilan suhbatlashdik. Kelgusida bu amaliyotni yana boshqa viloyatlar bilan ham davom ettirmoqchimiz. Chekka hududlarda ham ilmiy maktablar yaratsak, degan umidimiz bor.

> - Ahmadjon, sohaga oid qiziqarli ma'lumotlar uchun sizdan minnatdormiz. Ilmiy faoliyatingizga ulkan zafarlar tilaymiz, salomat boʻling.

> > Shahnoza ROFIYEVA suhbatlashdi.

(Davomi. Boshlanishi oʻtgan sonlarda).

Qayum Ramazonov – 1900-yili Toshkent shahrida tugʻilgan. Onasi yordamida savod chiqargan. 1909-1915-yillarda Eshonxo'ja Xoniy va Munavvar qori Abdurashidxonovning yangi usul maktabida hamda madrasada ta'limtarbiya olgan. 1916-1917-yillarda Boku shahridagi pedagogika institutida oʻqigan. 1918-1921-yillarda oʻqituvchilar tayyorlash kursi va boshlang'ich maktablarda oʻqituvchilik qilgan. Abdurauf Fitrat bilan birgalikda "Chigʻatoy gurungi"ni tashkil qilgan va unda kotib boʻlib ishlagan. Turkistondagi "Qizil bayroq", "Turkiston" gazetalarida adabiy xodim, 1929-1930-yillarda Oʻzbekiston Respublikasi Markaziy ijroiya komiteti huzuridagi Yangi oʻzbek alifbosi Markaziy Qoʻmitasi a'zosi boʻlgan. 1934-1937-yillarda fan komiteti huzuridagi til va adabiyot institutida dotsent vazifasida ishlagan. Teatr tanqidchisi sifatida "Abu Muslim", "Uygʻonish", "Yalang'och Eshon", "Shayx San'on", "Farhod va Shirin", "Malikayi Turondot", "Hujum", "Halima" spektakllariga taqriz yozgan. O'z davrida o'zbek maktablari uchun asosiy darsliklarni yaratgan. SSSR Oliy sudi harbiy kollegiyasi sayyor sessiyasining 1938-yil 5-oktyabrdagi yigʻilishida Qayum Ramazonov otuvga hukm qilingan. Hukm oʻsha kuni ijro etilgan.

Sharif Yusufboyev – 1870-yili Toshkent shahrida tugʻilgan. Hibsga olingunga qadar nafaqada boʻlgan. Nafaqagacha Soʻl eserlar partiyasi a'zosi, keyinchalik savdogarlik qilgan. Arxiv hujjatlarida "Shoʻroyi Islom" tashkiloti a'zosi sifatida qayd etilgan. 1927-yili saylov huquqidan mahrum qilingan. 1934-yildan 1937-yil 1-oktyabrgacha Kuybishev nomli mahalla masjidida imomlik qilgan. Oʻzbekiston SSR Ichki ishlar xalq komissarligining 1938-yil 5-apreldagi qaroriga binoan "Milliy ittihod" aksilinqilobiy tashkiloti a'zosi boʻlgani uchun 10 yil mehnat tuzatuv lageriga hukm qilingan. 1962-yil 20-iyunda reabilitatsiya qilingan.

Mardonbek Nosirbekov - 1889-yili Toshkent shahrida tugʻilgan. 1918-yildan 1921-yilgacha Toshkentdagi Soʻl eser tashkilotining nufuzli va faol a'zosi bo'lgan. Polkovnik Abdusolihov bilan birga Osipov qoʻzgʻolonida qatnashgan. Oktyabr to ntarishigacha Toshkent tramvayida vagon haydovchisi, keyin turli muassasalarda bir qancha vazifalarda xizmat qilgan. U Soʻl eserlar tashkiloti bilan aloqada boʻlganlikda, sovetlarga qarshi tashviqot olib borganlikda ayblanib, 1938-yil 23-fevralda hibsga olingan. "Milliy ittihod" aksilinqilobiy tashkilotiga a'zoligi va sovetlarga qarshi targʻibot olib borganligi aybi bilan OʻzSSR Ichki ishlar xalq komissarligining 1938yil 5-aprelidagi qaroriga binoan, 10 yil mehnat tuzatuv lageriga hukm qilingan. 1962-yil 20-iyunda reabilitatsiya qilingan.

Otaxon Nazirxonov – 1887-yili Toshkent shahrida tugʻilgan. Hibsga olingunga qadar Kommunal bank hisobchisi boʻlib ishlagan. Oktyabr toʻntarishiga qadar yollanma ishchi, boʻlib kun kechirgan, keyinchalik yangi iqtisodiy siyosat davrida uch yil savdo bilan shugʻullangan. Hujjatlarda u 1919-yildan VKP(b)ga a'zo bo'lgani, 1922-yili partiya safidan chiqarilgani yozilgan. Otaxon Nazirxonov 1938-yil 23-fevralda hibsga olingan. OʻzSSR Ichki ishlar xalq komissarligining 1938-yil 5-aprelidagi qarorida "Ittihod va taraqqiy" va "Milliy ittihod" aksilinqilobiy tashkilotiga a'zolikda va sovetlarga qarshi targ'ibot olib borganlikda ayblanib, 10 yil mehnat tuzatuv lageriga hukm qilingan. U 1962yil 20-iyunda reabilitatsiya qilingan.

Rustambek SHAMSUTDINOV, tarix fanlari doktori, professor Azizbek MAHKAMOV, tarix fanlari boʻyicha falsafa doktori Nigoraxon AKBAROVA, tadqiqotchi

(Davomi kelgusi sonda).

Fan cheksizlikni oʻrganishga intilar ekan, oʻzining ham had-chegarasi yoʻq va jahon miqyosida tarqalgani uchun chinakam xalqchillik kasb etadi.

MENDELEYEV

O'ZBEK TILIM – O'Z TILIM

MAQOLLAR HIKMATI

Aleksandra VASILYEVA, Toshkent shahridagi 19-maktab o'qituvchisi:

- Men poytaxtning haqiqiy oʻzbekona mahallalaridan birida tugʻilib, voyaga yetganman. Bizning mahallada turli millat bolalari bor edi. Ular bilan "Bekinmachoq", "Oq terakmi, koʻk terak?" kabi oʻzbek milliy oʻyinlarini oʻynab katta boʻlganman. Oʻsha paytlardayog oʻzbek tilidagi men ma'nosini tushunmagan soʻzlarni oʻzbek doʻstlarim bolalarcha soddalik bilan tushuntirishardi.

Bolalikning samimiyati meni hamisha oʻziga maftun etib kelgan. Balki shu sababdan bo'lsa kerak, men boshlang'ich sinf o'gituvchisi kasbini tanladim. Bu kasbning yaxshi tomonlari juda koʻp. Ayniqsa, beg'ubor bolalarning ajoyib savollari meni har safar o'sha olis bolaligimga qaytaraverishi yuragimni ajib hislarga toʻldiradi...

Men ishlavotgan 19-maktab iamoasi juda Bilmaganlarimni hamkasblarimdan soʻrab oʻrganaman. Ta'lim sohasiga katta e'tibor berilayotgan Yangi O'zbekistonda ishlayotganimdan o'qituvchi boʻlib faxrlanaman. Shu mamlakatning bir farzandi pedagog sifatida oʻquvchilarning har tomonlama yetuk kadr, bilimli va yuksak

"Qari qarg'a" degan she'rimda

"Hamon yurt oralab yurar bir maqol"

degan satrni yozayotganimda yurt

va yur soʻzlaridagi uygʻunlikni sezib

Gap shundaki, qadimgi tilimizda

fe'ldan ot yasovchi "-t" qo'shimchasi

boʻlgan. "Qadimgi turkiy til" kitobida

"ayir" ma'nosidagi adir so'ziga -t

qoʻshilib, adirt (farq) soʻzi yasalganligi

haqida aytilgan. Hozirgi ajrat soʻzi

shundan kelib chiqqan. Menimcha,

chiqit soʻzi ham shunga yaqin.

Shundan kelib chiqib, yurt soʻzini yur

fe'lidan paydo bo'lgan desa bo'ladi.

Qolaversa, "Turkiy tillar etimologik

lugʻati"da ham vurt soʻzi vur fe'lidan

kelib chiqqan degan fikr bor. To'g'risi,

TILBILIM

qoldim.

salohiyatli inson bo'lib yetishishida o'z hissamni qoʻshishdan xursandman.

Yaqinda maktabimizda Navroʻzni katta bayram sifatida nishonladik. Oʻquvchilarimiz oʻzbek milliy kiyimlarida xalqning urf-odatlari, qadriyatlari aks etgan koʻrgazmali va badiiy dasturlar tayyorlashdi. Milliy o'yinlar, taomlar beixtiyor yana bolalik xotiralarimni qayta jonlantirgandek bo'ldi...

Oʻzbekistonning ziyoli bir fuqarosi sifatida davlat tilini oʻrganib, xalqning turmush tarzini puxta o'zlashtirganim menga hayotda juda koʻp muvaffaqiyatlar olib kelgan. Fursatdan foydalanib, mamlakatda yashayotgan boshqa millat vakillariga ham davlat tili – oʻzbekchani puxta o'zlashtirishlarini tavsiya qilaman. "Til bilgan – el biladi", degan o'zbek maqoli ayni haqiqat ekanini oʻz hayotim misolida yana bir bor anglab yetyapman.

men bu ma'lumotga yuqorida aytib

oʻtgan mulohazalarimdan keyin duch

keldim. Darhaqiqat, yurt har kimning

Mahmud Koshgʻariy yurt (jurt)

soʻzi baland joylarda saqlanib qolgan

bino qoldiqlari, devor tagi, qoʻrgʻon

alomati hamda idish ogʻzi ma'nosini

anglatishi haqida aytgan. Koshgʻariyda

mavzumizga oid yana bir ma'lumot bor,

unga koʻra, oʻgʻuzchada har narsaning

atrofi ma'nosi jura (yura) so'zi bilan

ifodalangan. Koʻp yillar avval menga yur

fe'li yer so'zidan paydo bo'lgan bo'lsa

kerak, chunki yurganda yerda yuriladi-

ku, degan o'y kelgandi. Lekin ko'plab

manbalar mening bu farazimni rad etdilar.

Eshaobil SHUKUR

yuradigan-turadigan joyidir.

Dilmurod DO'STBEKOV yozib oldi.

ORAMIZDAGI ODAMLAR

ORZULARNI QAYCHILAMANG!

Atogli rus adibi Anton Chexov bir hikoyasida yozganidek, ming yillar burun ham quyosh xuddi bugungidek tongda chiqib, shomda botar edi. Shunga oʻxshab, insoniyat yaralgandan to bugunga qadar <mark>an'anaviy y</mark>ashab kelayotgan hunarlar bor. Gapni mavzuga bursak, ming yillar avval ham odamlar sochsogolini kuzash uchun sartaroshga borgan, bugun <mark>ham shund</mark>ay. Yovga zinhor bosh egmagan shohlar ham sartarosh oldida boshini quyi solgan.

Eslasangiz, Abdulla Orifning "Sohibqiron" dramasi saroyda Amir Temur va sartarosh suhbatidan boshlanadi:

Sohibqiron, boshingizni sal quyi eging, Ustaramning tigʻi oʻtkir, dami koʻp tezkor!

Ha, sartaroshlik avloddan-avlodga, ustozdan shogirdga o'tib kelgan azaliy hunarlardan. Bunday otameros kasblarning o'z gadriyati bor: tolib ustozidan duo olsagina ishidan baraka topadi. Men ham koʻplarning tavsiyasi, magtovi bilan usta Davronning dovrug'ini eshitib, qidirib

O'zining aytishicha, bolaligida bobosi yetovida mahalla guzaridagi sartaroshxonaga serqadam boʻlishgan, har ikki kunning birida gurunglarga chiqqan. Bobosi oʻrtoglari bilan suhbatni qizitar palla bizning bolakay bu yoqda sartarosh xizmatini obdan kuzatib, kasbga mehri tushgan. Maktabdan soʻng tenggurlari kabi koptok quvmay, ustaxonaga boradigan odat chiqargan. Borabora uyidagilar ham Davronni izlab ovora boʻlmas, qosh qoraygach, toʻgʻri sartaroshxonaga borib, oʻsha yerdan topishar va uyiga birga olib qaytishar ekan. Sakkizinchi sinfga o'tgandayoq kasbga qo'li ancha kelishib, oldiniga bobosi, keyin mahalladagi chollarning soch-soqolini ola boshlabdi, qoʻlhaqini ham, albatta...

Ustaning ishxonasi hashamdor emas, biroq salqin, ozoda. Oʻzimizning sharqona muhit: kattalar navbat kelguncha bemalol joylashib, achchiq choyni bosib-bosib ichib, o'tgan-ketgandan so'ylashib o'tiradi.

Iftorga yaqin odam siyraklab, unga bir-ikki savol bergan boʻldim. Aslida, ustani ungacha tanib ulgurgandim, xuddi oldindan biladigandek. "Odam o'zi sevgan ish bilan shug'ullansa, qarimas

ekan, - deydi usta Davron. - Turli fe'l-atvordagi odamlar bilan ish ustida suhbatlashaman. Birda shukr qilsam, birda fikr qilaman. Mundoq qarasangiz, har bir inson hayotini kitob qilsa boʻladi...

Mayli, qo'ymadingiz, o'zi aytadigan gap emas... uzoqyaqindagi uyidan chiqolmaydigan keksalar, nogiron yoki to'shakka mixlanib qolgan bemorlar uyiga borib, xolis xizmat koʻrsatamiz. Koʻngil soʻraymiz...

Ha, yaxshilik qilish uchun insonga pul kerak emas, xohish boʻlsa bas. Mana, bizgacha ham dunyoga milliardlab

odam kelib-ketgan, biz ham shulardan birimiz. Nasib qilsa, ertaga qarishimiz bor, dunyoga kelib kimga qanday xayrim tegdi, nima giloldim deb o'z-o'zimizni so'roglashimiz bor. O'shanda mening ham oz bo'lsa-da yaxshi amallarim borku, deb qanoat tuysam deyman. Har kim o'z sohasida insonlarga, jamiyatga nafi tegsa, mana bu men uchun yashalgan umr boʻladi...

Bir mijozimni yoshligida yuk bosib, oyoqdan qolgan. Oʻzi yetmish yoshlar atrofida. Ishonsangiz, shu odam mashina minib, kira qiladi. Bechoraman deb nolish yoʻq. Shuni yozsangiz boʻlarkan...

Ertaga nima boʻlishini bilmaysan ekan odam. 2021yili palakatga uchradim. Sinmagan joyim qolmadi, ikki oy qimirlamasdan shiftga koʻz qadab yotdim. Oʻsha kunlari uyimizga tumonat odam yoʻqlab kelardi: qarindosh-urugʻ, yor-u do'st, mijozlar... Avvalo Xudo, o'z vagtida ko'rsatilgan yordam, keyin yaqinlarning duolari bilan ham oyoqqa turdimmi deyman...

Oʻziga shukr, hozir koʻrib turganingizdek otdayman. Ustozlarim Husan aka, Tohir aka, adashim Davron aka, yonimdagi hamkasb bolalar - ikkalasining ham ismi Muhammad. Oʻtgan kunlarimga qaray turib shogirdlarga koʻpda aytib turaman, orzu qil, yaxshilik qil, oʻzingni savobdan tiyma, odamlarga xayring tegsin... Bu xulosalar menga ish davomida keladi. Bilasizmi, qaychilashdan toʻxtasam, ba'zan o'y bosadi: mana, biz qaychilaymiz, so'ng odamning yuzkoʻzi, chiroyi ochiladi, qogʻozlarni qaychilab san'at asarlari yaraladi... ammo orzularni qaychilab boʻlmas ekan. E'tibor bermang, shunday xayollar keladi ba'zan. Xullas, shunaqa..."

"Endi soch unganda kelamiz". Kulishib xayr-xoʻshlashdik. Mabodo siz ham kelmoqchi boʻlsangiz, Qoʻyliq bozoridan shundoq oʻtib, koʻprikdan tushishda guruch bozoriga burilamiz-ku, uch-to'rt qadam narida, chap tomonda. Topishga qiynalsangiz, shu atrofdagilardan "usta Davron kerak", deb soʻrang, katta-yu kichik yaxshi taniydi...

Darvoqe, Abdulla Orifning "Sohibqiron" pyesasida Amir Temur sartaroshning tiloviga shunday javob beradi: Sartaroshga bosh egar, ha, jahongirlar ham,

Boshqalarga egilishdan asrasin Xudo! Jamoliddin BADAL

ZARDA

Bugun yurtimiz koʻchalarini aylanib, yaqin oʻn yillar ichidagi oʻzgarishlar, misli koʻrilmagan bunyodkorlik ishlari, yangilanishlarni koʻrib dil yayraydi. Poytaxtimizning dunyodagi boshqa rivojlangan shaharlar bilan boʻylashadigan zamonaviy qiyofasi, chiroy ochib borayotgan koʻchalar, osmonoʻpar inshootlar – har biri oʻzgacha g'urur, iftixor bag'ishlaydi. Turli savdo majmualari, dam olish maskanlarining koʻpayganini ayting, quvonmay bo'ladimi? Kamiga xorijdan, qoʻshni davlatlardan kelayotgan sayyohlarning zigʻircha e'tirofi ham quvonchingga quvonch qo'shadi. Biroq...

Bir qarashda yaxshi koʻringan ayrim holatlar mavridi kelsa oʻylantirib qoʻyarkan. Toki yaqinda shu hol men bilan ro'y bermaguncha jiddiy parvo qilmagan ekanman.

Xullas, o'n yashar qizalog'im to'rt-beshta kitob ro'yxatini qo'limga tutqazib, "Ustozimiz shularni olib oʻqinglar, ta'tildan keyin bitta-bittalab soʻrayman, deya tayinladilar", deb qoldi. Kitob joningdan aylansin, qizim. Roʻyxatni olib, oʻzimizga yaqin joylarni, Yangihayot va Sergeli tumanlarini aylanib chiqdim. Kitoblarni topolmadim. Anigrogʻi, kitob do'konlariga duch kelmadim. Undabunda o'quv qurollari sotib turgan ochiq rastalarda uchratmasangiz, topish mushkul. Va'da berib qo'yganman-a, shahar markaziga yoʻl oldim - Chorsuga bordim. Kitob do'konlari ko'pligidan bir quvonsam, uyga borgach ostonada qizimning koʻzlari chaqnab ketishini oʻylab ikki suyunaman. Chunki kitoblar qoʻlimda.

Qoʻlimda-yu, Chorsudan yiroqlasha borganim sayin oʻyga choʻmdim: nahotki butun boshli tumanda kitob do'koni bo'lmasa? Kitob o'qimay qoʻydikmi? Yoki zamona zaylimi, hammasi elektron shaklga oʻtib ketgan-

mi? Tagʻin kim bilsin, boshqa sabablari bordir. Yoʻl boʻyi oʻzim oʻzimga savol berib, javobini ham oʻzim(izdan) axtar-

Toʻgʻri-da, qadamda ovqatlanish shoxobchasi – mana qahvaxona, anavi kafe, undan naryog'i restoran, gavjum koʻcha boʻyida qator saf tortgan dorixonalar, peshtoqida kurktovuq tuxum bosib yotgan hov anavinisi "do'mboq jo'ja" yemakxonasi, ularning har biri orasida otarchilarning naqarotiday takror keladigani esa fastfud boʻladi. Ozib-yozib kirasan, tepaga tanga otsang yerga tushmaydi - shu qadar gavjum, oʻtirgani joy topish mahol. Tushlik yo kechlik paytini indamay qoʻya qolay. Qoshiqlar tiqirlashidan girgitton doʻlmani "oʻlma" deb eshitadi. Bu tumonatni koʻrib "Odamlar uyda ovqat qilmay qoʻydimi?" yo "Bizning yemakdan bo'lak dardimiz yoʻqmi?" degan xayollar oʻtadi-da. Eslasam, bobo-buvilarimiz "Bir burda nonga qorin toʻyadi, ovqatga koʻpam ruju qoʻyma, koʻp yemak ham ziyon", deb pand oʻqishsa, lab-lunjimizni osiltirib olib oʻzimizcha ranjigan odam boʻlgan ekanmiz.

Keyin, sizga ham shunday tuyuladimi: shifoxonaga borsangiz, hamma o'sha yerdadek! Har eshikda do'xtir qabuliga turnaqator navbatni koʻrib odamning yuragi orqaga tortib ketadi. Ovqatlanish shoxobchalarida odam qanchalik koʻp boʻlsa, bu yoqda ham shuncha. Ahli donishlar topib aytgan ekan: "Shifo tilasang, ko'p yema".

Bir mahallari poytaxtning Uchtepa tumani 23-dahasida kitob do'koni boʻlardi. "Knijniy" desak, hamma bilardi. Mo'ljalni shunday aytsak, sira adashmay eltib qoʻyishardi. Yaqinda bir tanishim oʻsha kitob doʻkoniyam yopilib ketganidan kuyinib gapirdi. O'rniga allaqanday "Gumma-xonim" ochilganmish. Biz toki, kitob do'konlarini yemak-

xonalar sonidan koʻpaytirmas ekanmiz, dorixonalar bolalayveradi. Oʻzimga qolsa, har bir mahallada kamida bittadan kitob do'koni tashkil qilinsa deyman. Axir ota-bobolarimiz ham najotni ta'limda, kitobda deb bilishgan. Og'ir sharoitlarga qaramasdan zulmatni ma'rifat mash'ali bilan yoritishga harakat qilishgan, bu olijanob niyat yoʻlida mollarini-yu jonlarini ham ayamagan. Aslida kitob oʻqigan odam kitob oʻqimaganga qaraganda dunyoni butunlay boshqacha qimmatda, boshqacha ranglarda, boshqacha nisbatlarda qabul qilishi sir emas. Aslan (doim ham) mamlakatlar taraqqiyotiga sabab ularning kitobga, kitobxonlikka munosabati ekanini unutmaylik.

Ijtimoiy tarmoqlarda Belgiyadagi shahar koʻchalari manzarasini koʻrib, ishoning, havasim keldi. Minglab kitob terilgan bekat. O'z avtobusini kutish paytida vaqtni g'animat bilib mutolaaga tutingan yoʻlovchilar. Tasavvur qildingiz-a? Endi mana shu shirin tasavvuringizni fast-fudli, chaqchuqli, gadjetli bekatlar bilan buzsam, qarshimasmisiz?

Bular-ku koʻcha-koʻy ekan, uydayam ahvol obod emas. Oldinlari biror oddiy xonadonga kirsak ham stol ustida kamida uch-to'rt kitobga koʻzimiz tushardi. Koʻplab xonadonda chogʻroq kitob javoni, ijod ahli vakillarida esa kattagina kutubxona boʻlardi. Televideniyeda ishlab yurgan kezlarimiz koʻplab shoir, yozuvchilardan suhbat olish asnosida

O'shanday dasturlarning birida rahmatli Ozod Sharafiddinovning kutubxonasini koʻrib hang-u mang boʻlib qolganman. Shunchalik boy kutubxona ediki, istalgan adabiy-badiiy, tarixiy, ilmiy kitobni topish mumkindek. Yana shunga oʻxshash kutubxonani akademik Matyoqub Qoʻshjonov, oʻziga xos muharrirlik maktabi yaratgan ustoz ijodkor Mahmud Sa'diyning uylarida koʻrganman. Toʻgʻri, ularning xonadoni katta emas edi, ammo uyga kirsang dimogʻingga ovqat hidi emas, gup etib kitob nafasi urilardi.

kamera ko'tarib xonadoniga borardik.

Ba'zan ustunlariga qo'l yoysang quloching yetmas mahobatli hovlilarda ham tasvirga olish ishlari bilan boʻldik. Shunday hashamat ichida qimmat idish-tovoqlarga topilgan zarhal rastalar yonidan kitob javoniga joy tegmaganiga achiniblar ketasiz.

Gap kitob, mutolaa haqida borarkan, yaqinda gazeta izlab "kioska"ga oshiqdim. Rosti, gazeta izladimmi yoki "kioska"mi, oʻzim ham tushunmay qoldim. Aksiga, yaqin atrofda uchramadi. Uch-to'rt bekat yurib do'konni topdim deganda gazetaning oʻzi yoʻq. Sarg'ayib ketgan eski to'rt-besh nashr nomiga osigʻliq, amalda maydachuyda baqqollik savdosi ketyapti. Endi tirikchilik, bunisida shunaqadirda, degan yaxshi gumonda boshqa "kioska"larga borgan bo'ldim, o'sha

Bularning bari qizalog'imning ertalab qoʻlimga tutqazgan roʻyxatidan boshlangan gaplar. Yana qancha otaona qoʻlida roʻyxat tutib kitob doʻkonini izlayotgani menga qorong'i. Kim bilsin, balki ular biror mo'jaz restoranda qoshiqlarning quloqni qomatga keltirar tiqir-tiqiri ostida oshgami, doʻlmagami buyurtma berayotgandir.

...Hali ostonada qizim kitoblarni koʻriboq koʻzlari chaqnab kutib olishi bor. Bu zavqni tezroq his qilishim kerak. Gapni choʻzib oʻtirmay tezroq uyga kira qolay.

Nosirjon ERKABOYEV

Muassislar:

O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI

RESPUBLIKA MA'NAVIYAT VA MA'RIFAT MARKAZI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI **FANLAR AKADEMIYASI**

MILLIY MASS-MEDIANI QO'LLAB-QUVVATLASH **VA RIVOJLANTIRISH** JAMOAT FONDI

"SHAHIDLAR XOTIRASI" JAMOAT FONDI

> **Bosh muharrir:** Iqbol Mirzo Mas'ul kotib:

Shuhrat Azizov Navbatchi muharrir: Dilmurod Do'stbekov

Sahifalovchilar: Erkin Yodgorov Nigora Tosheva

Muallif fikri tahririyat fikri bilan mos kelmasligi mumkin.

Tahririyatga yuborilgan maqolalar muallifga qaytarilmaydi va ular yuzasidan izoh berilmaydi..

Gazeta 2023-yil 26-dekabrda Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 195115 ragam bilan roʻyxatga olingan.

Kirill yozuvidagi adadi – 8 050 Lotin yozuvidagi adadi – 12 617 Media kuzatuvchilar – 40 779 Buyurtma: G – 440. Hajmi: 4 bosma taboq, A2. Nashr koʻrsatkichi – 222. Tashkilotlar uchun - 223. 123456

Manzilimiz:

Toshkent shahri, Shayxontohur tumani, Navoiy ko'chasi, 69-uy Telefonlar:

Qabulxona: (71) 203-24-20 Devonxona: (97) 745-03-69 jadidgzt@mail.ru (71) 203-24-17 Jadid_gazetasi@exat.uz

"Sharq" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosmaxonasi. Bosmaxona manzili: Toshkent shahri,

Buyuk Turon koʻchasi, 41-uy Bosishga topshirish vaqti: 21:00

Bosishga topshirildi: 21:00

Sotuvda narxi erkin.

